

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Gender embodiment:

Konstrukce feminity v maskulinním sportu.

Michaela Krenkelová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program sociologie

Studijní obor sociologie

Bakalářská práce

Gender embodiment:

Konstrukce feminity v maskulinním sportu.

Michaela Krenkelová

Vedoucí práce:

PhDr. Jaroslava Hasmanová Marhánková, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Zde bych ráda poděkovala své vedoucí práce PhDr. Jaroslavě Hasmanové Marhánkové, Ph.D. za její odborné vedení mé práce, cenné rady, komentáře a připomínky, které mne byly poskytnuty během psaní této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat mému gatekeeperovi za skvělé uvedení do terénu a všem konverzačním partnerkám za jejich spolupráci a ochotu, bez které by tato práce nemohla vzniknout.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 TEORETICKÉ UCHOPENÍ	4
2.1 Gender a pohlaví	4
2.1.1 Dělání genderu	7
2.1.2 Koncept dramaturgické sociologie – předvádění genderu..	10
2.2 Sport, ženy a box	12
2.2.1 Maskulinní prostředí boxu a ženské boxerky.....	15
3 METODOLOGIE VÝZKUMU	18
3.1 Předmět výzkumu a jeho cíl	18
3.2 Kvalitativní metodologie: etnografie	19
3.3 Data: sběr, správa a analýza	20
3.3.1 Výzkumný vzorek.....	20
3.3.2 Rozhovory.....	21
3.3.3 Pozorování.....	22
3.3.4 Způsob analýzy dat.....	23
3.4 Etická reflexe výzkumu.....	24
4 KONSTRUKCE ŽENSKOSTI V MUŽSKÉM SPORTU – VÝSLEDKY A INTERPRETACE DAT	26
4.1 Hierarchizace, produkováná pohlavím, věkem a autoritou....	26
4.1.1 Boxerky a matky na plný úvazek	31
4.1.2 Prezentace různých podob feminity v ringu – boxerky a „krásky v ringu“	34
4.2 Vtělování boxerského habitu	38

4.3 „Dělání“ genderu v prostředí boxu	40
5 ZÁVĚR	45
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	48
7 RESUMÉ	51
8 PŘÍLOHY	53
8.1 Příloha I: Medailonky konverzačních partnerek.....	53
8.2 Příloha II: Podklad k rozhovoru	55
8.3 Příloha III: Ukázka kódování, kategorizování a kategoriálních systémů	59
8.4 Příloha IV: Prostředí ženského boxu: První galavečer věnovaný ženskému boxu, vše obráceně	61
8.5 Příloha V: Ukázka fotografií	62

1 ÚVOD

V každodenním životě jedince je neustále přítomná představa rozdílnosti mezi mužem a ženou, avšak nezodpovězenou otázkou zůstává, jaká je míra této rozdílnosti. Řešením této otázky se zabývá mnoho sociologických studií, avšak v dnešní době se mezi nimi začínají objevovat studie, které se zabývají nerovným postavením žen v prostředí sportu. Diskriminace žen ve sportovním prostředí vychází z historického východiska a smýšlení ohledně sportu, který byl a do jisté míry stále je mužskou aktivitou. Jay Coakley (cit in Sekot 2006: 319) zmiňuje, že skrze socializaci rodových rolí je produkována nerovnost v postavení žen a mužů a s ní spojená diskriminace žen v oblasti sportu [ibid]. Avšak zde je nutno podotknout, že pokud jsou ženy sportovkyně sexuálně atraktivní, mají lepší přístup do oblasti sportu a jsou pozitivně vnímané od společnosti a jejich okolí [Sekot 2006: 315, 317].

Jako téma bakalářské práce jsem si vybrala roli žen v boxu. Toto téma jsem si vybrala, protože mě zaujal fenomén ženského boxu a postavení žen v maskulinním sportu, jako je box, kickbox, wrestling nebo další bojová umění. Pro silový sport je v první řadě viditelným znakem muskulurní postava, která se jeví pro ženu jako nepatřičná. Celková ženská síla je rovna pouze dvěma třetinám síly mužské, avšak ženské svalstvo je schopno vyvinout sílu stejnou jako mužské svalstvo [Grasgruber, Cacek 2008: 128-129]. Pro ženu boxerku je silový trénink nevyhnutelný. Její tělo je viditelně více muskulurní, než je pro ženu obvyklé, proto musí tuto odchylku od dominantní představy ženského těla vyvážit zobrazováním vyšší míry ženskosti, která je propracovaně reprezentovaná na základě společenských očekávání.

Myslím si, že i přes změny, kterým prošel celý koncept boxu a jeho mužský přívlastek, musejí ženy stále velmi složitě prokazovat, že patří do tohoto prostředí. A stejně, jako bojují v ringu se svým/svoji konkurentem/kou, bojují o svá postavení a uznání u jedinců z prostředí boxu i jedinců z okolní společnosti. Dále se také domnívám, že společnost na ně nahlíží jako na „divné“ a nezařaditelné do binárních konceptů genderu a předpokládám, že jejich habitus ženy boxerky bude odlišný od dominantních představ ženského habitu a také od habitu muže boxera. Proto se zajímám o subjektivní pocity a chápání žen, které se v tomto prostředí aktivně pohybují.

Bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních částí. Přičemž první část je věnovaná teoretickému uchopení tématu. Zde čtenáři vysvětlují teoretická východiska ohledně genderu a pohlaví a s tím související stereotypy a genderové stereotypy, které jsou důležité pro jedince v každé společnosti a pro utváření jeho vnímání a pohledu na dané jevy, které jsou součástí každodenní reality a jedinec skrze ně utváří svá očekávání a předpoklady. Dále pak navazuji konceptem „dělání“ genderu od West a Zimmermana a dramaturgickou sociologií od Ervinga Goffmana. Další kapitolu této části jsem věnovala propojení sportu a genderu. Zde popisuji maskulinní povahu sportu a pozici žen v jeho prostředí. V závěrečné části jsou popsány dvě vybrané studie s rozdílným pohledem na vývoj postavení ženy v prostředí sportu. Tato kapitola se již věnuje problematice žen v rámci bojového sportu, který vykazuje ještě větší míru maskulinity, než sporty jiné.

Ve druhé části představuji metodologii výzkumu. Empirickou součástí práce je kvalitativní výzkum, který hraje klíčovou roli pro pochopení subjektivních pocitů respondentek v daném čase a sociálním prostoru. Napomáhá pochopit, jak se ženy boxerky vyrovnávají

s kognitivním vnímáním každodenní reality, společenskými normami, pravidly a řádem, které jsou ovlivněny stereotypy a předsudky. Součástí této kapitoly je představení výzkumného vzorku, průběhu sběru dat a poté jejich analýza. Na závěr kapitoly jsem zohlednila etické aspekty výzkumu.

Třetí a zároveň poslední část této práce je věnovaná interpretaci výsledků a analýze získaných dat. Je dále členěna podle hlavních témat, která byla nejvýrazněji zastoupena ve výpovědích mých konverzačních partnerek. V první kapitole této části se věnuji hierarchickému postavení žen v rámci boxerského prostředí, dále navazuji tématem úspěšné socializace a s ní spojenou tělesností. Poslední kapitola je věnovaná „dělání“ genderu v boxerském prostředí a strategiím pro udržení feminity, s kterými je spojen vizuální vzhled a emocionalita.

2 TEORETICKÉ UCHOPENÍ

2.1 Gender a pohlaví

Gender je důležitou součástí každého z nás. Je přítomný ve všech sférách našeho života. Genderu se věnuje velmi mnoho autorů, převážně pak v oblasti sociálních studií, avšak každý autor ho pojímá rozdílným způsobem. Například Jiřina Šiklová pojímá gender jako sociální konstrukt, který jedinci propůjčuje skrze jeho biologické aspekty určitý typ vlastností. Součástí utváření genderu jsou důležité předpoklady a očekávání od určité sociální role, která s sebou nese určité chování, stereotypy, předsudky, (sebe)hodnocení „správné ženy“ a „správného muže“ [Šiklová 1999: 10]. Ženy a muži prožívají odlišné životy v očích společnosti, která jim na základě pohlaví přiřazuje odlišné myšlení, chování, schopnosti a zájmy. Muž a žena se ve svých životních cestách potkávají, avšak nepřichází v úvahu, aby se jejich cesty prolínaly. A to z důvodu, že to, co přináleží ženě, není stejné, co by mělo náležet muži, přičemž tento princip funguje oboustranně. Poté je gender součástí sociálního principu, který organizuje společnost a zároveň je utvářen a produkován skrze individuální jedince [Valdrová 2001: 7].

Gender, který je součástí každé společnosti, s sebou nese předpoklady považované za správné, na základě kterých si jedinci utváří mínění o muži a ženě. Z těchto předpokladů vznikají ve společnosti také stereotypy, které mohou být využívány pro orientaci v interakci s druhým jedincem. Tyto stereotypy si osvojujeme na základě socializace už od raného dětství [Renzetti, Curran 2003: 20]. Jednou z mnoha definicí stereotypu je: Opakující se jednání, které je založeno na charakteristikách totožných pro určitou skupinu jedinců, a které přetrvává ve společnosti díky kulturnímu a společenskému názoru. Je pro něj typické, že určití

jedinci jím označení spolu sdílejí minimálně jeden identifikační znak, podle kterého se nadále odvíjejí, předpokládají další vlastnosti či znaky pro určité či další jedince. Stereotypy se také týkají odlišné sexuální orientace a jsou spojeny s rozdíly mezi mužem a ženou. Tyto stereotypy lze nazvat genderovými stereotypy, u kterých jsou určité charakteristické typy vlastností a rolí vhodně přiřazovány mužům či ženám. Genderové stereotypy jsou zásadní pro veškeré společnosti. Produkují jisté předpoklady a očekávání, které jsou spjaté s rolí „správného“ muže a „správné“ ženy a výrazně ovlivňují vnímání okolní společnosti konkrétního jedince a sebevnímání [Doležalová 2009: 167-168].

Podle Renzetti a Curran jsou genderové stereotypy „zjednodušené popisy toho, jak má vypadat „maskulinní muž“ a „femininní žena.“ Přičemž je pohled společnosti výrazně bipolární, protože muž nevykazuje znaky, které jsou označeny jako ženské a naopak. Skrze předpoklad, že stereotypy jsou sdílené celou konkrétní společností, je jim propůjčena legitimita. Z důvodu, že existují ve společnosti jedinci, kteří se těmto stereotypům oddalují, jsou nekonformní s chápaným stereotypem, vznikají soubory jedinců, které jsou označeny okolní společností převážně negativně a jsou stigmatizovány v každé sféře svého života [Renzetti, Curran 2003: 20-21].

S genderovými stereotypy je také propojen jazyk. Mezi určitými pojmenováními, rolemi a přívlastky jsou jasné hranice rozdílů muže a ženy. Předsudky a očekávání o určitých jedincích jsou výsledkem genderových stereotypů. Jedinci jsou odsouzeni za ne/vhodnost určitého typu chování. Podle Cvikové, Juráňové a Valdrové (cit in Doležalová 2009) jsou aktivita, statečnost, odvážnost, nízká emocionalita, nekompromisnost atd. charakteristickými rysy, vlastnostmi „správného“ muže. Na rozdíl od mužů jsou „správné“ ženy citlivé, něžné,

nesamostatné a jejich základním rysem je starost o rodinu a domácnost. Genderové stereotypy jsou nejvíce viditelné u jedinců, kteří se rozhodli odklonit od genderových očekávání společnosti, ve které se vyskytují. Ženy, které nesplňují genderové stereotypy a předpoklady společnosti a dají na úkor rodinného života přednost svému vlastnímu rozvoji či aktivitě, jsou často zpětně označeny společností i svým blízkým okolím za neženské či méně ženské. Podobný efekt, akorát obrácený, můžeme najít i v mužském prostoru, avšak ten zde v této práci není tolik podstatný [Doležalová 2009: 168].

Předpoklad, který vychází z genderových stereotypů je, že ženy nebudou mít lehký přístup do maskulinního prostoru. Sport nese charakteristiky, vlastnosti a rysy přidělované mužskému pohlaví. Ženy musí na základě těchto stereotypů opakovaně a častěji než muži dokazovat společnosti a jedincům z boxerského prostředí, že jejich síla, ambice, odvaha a výdrž je stejná, jako ta, kterou disponují muži.

V následující části bych ráda představila pojetí genderu v práci West a Zimmermana, které tvoří důležité východisko mé práce, a které mi umožňuje popsat, jak společnost a určité prostředí (trans)formují těla muže a ženy v návaznosti na jejich gender. Pro West a Zimmermana je podstatné rozdělení mezi chápáním pohlaví, pohlavních kategorií a genderu. Přičemž pohlaví je dle jejich názoru definováno společností schválenými biologickými aspekty, které jsou přiřazovány ženám a mužům. Zařazení do pohlavní kategorie je závislé jednak na kritériích spojených s pohlavím, avšak tato kategorizace je také výrazně posilována požadovaným předváděním, které je ve společenském rozlišování a procesu vnímání zařazeno do jedné či druhé kategorie. A v neposlední řadě autoři West a Zimmerman vnímají gender jako „činnost zvládnání situačního jednání ve světle normativního souboru postojů a činností

odpovídajících jednotlivým pohlavním kategoriím“ [West, Zimmerman 2008: 100-101]. Gender (re)produkuje a legitimizuje naše činnosti, rozhodnutí, volby a omezení, které vycházejí z našich pohlavních kategorií. Je ukryt v základu struktur sociální kontroly a v sociálních procesech interakce. Proto je mocným ideologickým nástrojem ve společnosti [West, Zimmerman 2008: 116].

2.1.1 Dělání genderu

West a Zimmerman přichází s konceptem dělání genderu, protože dle jejich názoru „děláním“ genderu se rutinně a opakovaně dopouštějí ženy a muži z důvodu, že jsou součástí určité společnosti. Jejich možnosti jako příslušnic/příslušníků se odvíjejí od veřejného předvádění určitých činností či úkonů. Soubor těchto činností a úkonů na sebe bere podobu maskulinní a femininní „přirozenosti“. „Děláním“ genderu se projevuje ve vnímání jedinců a interakci, kde se zrcadlí určité činnosti, které jsou posuzovány jako mužské či ženské. Jedinci „děláním“ genderu vyjadřují svůj gender a zároveň se podílejí na konstrukci genderových významů pro vnímání ostatních jedinců. Vznik rozpoznatelných podob maskulinity a feminity se nachází v rámci interakce. Interakce mezi jedinci je plná dílčích kroků propletených do určité situace, přičemž tyto dílčí kroky jsou na první pohled odhalitelné a jednoznačné. „Přirozené“ rozdíly mezi mužem a ženou jsou součástí sociálního řádu, který je utvářen skrze „děláním“ genderu a funguje jako legitimizující prvek hierarchického společenského uspořádání [West, Zimmerman 2008: 100, 107, 115].

Rozdíly mezi ženami a muži nejsou dané jejich biologickým aspektem, lze je tedy označit za konstruované. Jsou vytvářené skrze proces „děláním“ genderu. Tyto rozdíly jsou jedinci využívány jako subvence pro „esencialitu“ genderu. Gender není součástí pouze

interaktivní úrovně, ale lze je nalézt i v rámci institucionalizovaných rámců, které jsou využívány ke konstrukci naší přirozené biologické danosti. Jedinec si svoji „esenciální“ rozdílnost může utvářet za použití materiálních aspektů sociálního uspořádání. Standardní každodenní sociální situace se mohou stát prostorem, ve kterém lze rozpoznat rozdílnost „esenciální“ povahy žen a mužů. Jedním z těchto prostorů, který v každodenním životě jedince hraje určitou roli, je prostředí sportu. Podle Goffmana (cit in West, Zimmerman 2008: 109) je institucionalizovaným rysem mužnosti právě organizovaný sport. „Správný“ muž by měl být vytrvalý, silný a soutěživý. Tyto aspekty jsou však také typické pro maskulinitu a sport, z čehož vyplývá, že sport je převážně doménou mužů [ibid].

Každý jedinec si ve společnosti utváří svou identitu, která není pouze jedna. Jedinec má mnoho identit, s kterými může pracovat. Některé aspekty identity mohou být upřednostňovány, vědomě ukrývány, či přetvářeny a to podle situace, ve které se v ten určitý moment jedinec nachází. Jedinec rekonstruuje svou identitu na základě identifikování předpokládaných očekávání, která jsou připisována určitému prostoru či situaci, tudíž se nejedná o zcela svobodné rozhodnutí jedince. Jedinec může mít pro ostatní lidi velké množství rozdílných identit v jeden časový moment, avšak také může zároveň svou sociální identitu proměňovat v rozdílném čase pro jednu osobu. Genderová identita je podle Phyllis A. Katz (cit in Křížková 2001: 1-2) „psychologický konstrukt vypovídající o individuální fenomenologické zkušenosti být maskulinní nebo femininní.“ Genderová identita v sobě obsahuje další konstrukty, které jsou vzájemně propojené, a to: genderová schémata, stereotypy, postoje a koncepty. Přičemž jde vždy o vnímání a postavení jedince vůči těmto konstruktům. Jinými slovy jde o to, v jaké situaci se daný jedinec nachází. Pokud je

vyřčeno tvrzení, ve kterém je obsažen stereotyp např.: že muž je silnější než žena, poté je více možností, jak ho žena může v určitých situacích pochopit. Za prvé je zde možnost, že je slabší než muž, a za druhé si může toto tvrzení vysvětlit tak, že není jako převážná většina žen a tento výrok pro ni tudíž není pravdivým a neovlivňuje nadále její identitu [ibid].

Ve společnosti se vyskytují situace rutinní, kde je jedinci ponechán prostor pro reprezentaci chování a předvádění spojené s pohlavní kategorií, které je součástí. Pokud je jedinec zařazen do jedné či druhé kategorie, je mu jeho pozice jasná a jeho místo v interakci je předurčené. Jedincovo chování je skrze jeho kategorii ospravedlňováno, ale pokud se jeho chování neshoduje s pohlavní kategorií, je situace narušena a rutinizace je zpochybněna. Úspěch „dělání“ genderu závisí na citlivosti porozumění, s kterou jedinec vstupuje do konkrétní situace. Musí svoji identitu proměňovat, přizpůsobovat situaci a požadavkům, které z této situace vyplývají. Když je jeho chování nebo „dělání“ genderu přiměřené či genderově nepřiměřené, lze jej označit za čitelné bez ohledu na jeho detaily. Každý jedinec podléhá hodnocení, které je odvozováno od norem, postojů a jednání odpovídající kategorii, do které spadá. Společnost vyvíjí určitý tlak na jedince, aby byl schopen vyjevit svůj „esenciální“ gender, a to i přes okolnost, že se může někdy vyskytovat v prostředí, kde vystupuje zcela opačně a jeho kategorie ho může diskreditovat. Skrze automatické vyloučení z určitého sociálního prostoru může být zajištěna lepší čitelnost genderu ženy a muže. Podle West a Zimmermana je jistý „konflikt rolí“ hnacím motorem pro „uspořádání mezi pohlavími.“ Díky tomuto uspořádání se může jedinec dostat do situace, kde je zřetelně rozpoznatelné, že zde nemá co dělat a s jeho pozicí v této situaci přicházejí i problémy, kterých si je plně vědom. Jelikož pohlavní kategorie je významná v každé situaci, tak vystupuje do popředí příležitost „dělání“

genderu v jakémkoli konfliktním i nekonfliktním případě [West, Zimmerman 2008: 107, 110-111].

Gender není dán tím, čím jedinec je, ale jde o promyšlené a řízené rysy chování, které vyplývají z pohlavních kategorií a jsou reprezentovány jedinci s vědomím společenské kontroly, očekávání a předsudků. Přičemž každý z jedinců společnosti se k nim váže individuálně. Z čehož vyplývá, že jedinec je tím, co rutinně *dělá* v interakci s jinými jedinci [West, Zimmerman 2008: 111].

2.1.2 Koncept dramaturgické sociologie – předvádění genderu

Podle Goffmana je organizované společenství prostředím, které je určené pevnými hranicemi vnímání, a v kterých se opakovaně odehrává určitý druh činností. V tomto společenství se nachází i mé respondentky, které jsou součástí kolektivu účinkujících, který prezentuje výklad dané situace svým výstupem před obecnstvem [Goffman 1999: 230]. Goffmanův koncept dramaturgické sociologie jsem zde využila k definování strategií, které ženy boxerky využívají pro konstrukci sebe sama, své identity. Termíny, které Goffman využívá a s nimiž jsem pracovala ve svém výzkumu, jsou: představení, fasáda – především osobní fasáda (vzhled), scéna, způsob vystupování [Goffman 1999]. To mi pomohlo k identifikaci konkrétních strategií a pochopení obecné definice ženy boxerky, ke které se ženy zabývající se boxem vztahovaly.

Předvádění genderu v interakci mezi jedinci lze považovat za čitelný výraz situace, ve které se nachází a ve které má jedinec hlavní záměr ritualizovaně dělat určitou část aktu s očekáváním odpovědi od druhého/druhých interagujícího/cích jedince/ců. Gender je v této pozici

kulturně ustanovený korelát a předvádění genderu je smlouvání v rámci interakce o tomto korelátu [Goffman 1976: 69].

Situace, do kterých se jedinci dostávají, lze charakterizovat skrze získané informace, které poté mají tendence vytvářet jistá očekávání ze strany předváděného a pozorujícího. Z čehož vyplývá, že herec vždy potřebuje publikum, aby mohl prezentovat svoji hru. Jedinec vytváří znaky, které využívá v těchto situacích a jedincovo publikum má sílu ovlivňovat jejich vývoj, stejně tak jako hrající jedinec má tu moc ovlivnit průběh a publikum. Na jednu stranu mohou být tyto znaky v duchu viditelném, skrze osobní fasádu, tak na stranu druhou v duchu jednání a jeho významů. Přičemž je důležité, aby jedinci, herci či publikum, nejen očekávali jistý druh těchto znaků, ale aby je i zároveň poté naplňovali [Goffman 1999: 10-11]. Aby nebyl jedinec lehce zranitelný, využívá jistých „obránných mechanismů“ k udržení svého dojmu, avšak bez jistého taktu očekávaného od publika, by tento jedinec neobstál ani se svou ochranou. Jedinec může svoji společenskou roli založit na více dílčích rolích, které jsou představovány v různý čas stejnému publiku, poté se mezi nimi utváří takzvaný společenský vztah nebo je může hrát pokaždé pro jiné publikum [Goffman 1999: 20-22].

Předvádění genderu dle vnímání Ervinga Goffmana (cit in West, Zimmerman 2008: 102) je „hluboce zažité chování strukturované jako dvoustranná výměna typu tvrzení - odpověď, v němž může přítomnost nebo nepřítomnost symetrie zakládat vztahy podřízenosti či nadřazenosti.“ Goffmanovo vnímání předvádění genderu je úzce propojeno s chápáním genderu, jak jej pojali West a Zimmerman. Podle nichž Goffmanovo pojetí předvádění genderu vychází z přesvědčení, že jedinci disponují jistou „esenciální“ přirozeností, jenž lze právě rozpoznat skrze přirozené znaky, které doprovází jejich projev. To je důležité pro to,

aby spolu mohli jedinci jednat v určitém prostoru. Nejvýraznějším esenciálním projevem je feminita a maskulinita, kterou lze bezproblémově zařadit do jakékoli situace a která utváří nejzákladnější charakteristiku jedince. Avšak po hlubším prohlédnutí není „esenciální pohlavní přirozenost“ tím, z čeho by vycházelo naše pojetí a reprezentace genderu. Je to výsledkem jedincovy snahy o interpretaci skrze interakci a zobrazení, která plyne z toho, co chceme sdělit o přirozeném pohlaví, z toho, co víme o něm a výrazových prostředcích. To, co identifikujeme jako maskulinní a femininní, se neodvíjí od toho, zda jsme mužem nebo ženou, ale od toho, že jsme ve své přirozenosti lidmi [West, Zimmerman 2008: 102-103].

Součástí tohoto výzkumu je zaměření na zakořeněné, opakované a rutinní předvádění genderu skrze činnosti, aktivity a obrazy, které jedinci využívají k ztvárnění genderu, k dělení genderu v každodenních interakcích v prostředí boxu a okolní společnosti.

2.2 Sport, ženy a box

Problematika feminity versus maskulinity v rámci genderových nerovností, jejichž součástí jsou genderové stereotypy a předpoklady, je v dnešní společnosti zdůrazňována v mnoha oblastech života. Jednou z nich je i sport a prostředí s ním spojené. Předpoklad vhodnosti mužů v oblasti sportu a stigmatizaci žen skrze jejich neschopnost aktivní účasti v rámci sportu a jejich realizaci v soukromé sféře společnosti, je důležitým odrazovým bodem pro legitimizaci hierarchické organizace uvnitř sportu. Přičemž muži tvoří výraznou většinu jedinců a ženy zde jsou převážně na podřadných pozicích. V oblasti sportu tudíž fungují stejné vzorce a stejná schémata jako v ostatních společenských sférách. Nejtypičtějším a viditelným vzorcem je využití jazyka společně propojeného se stereotypy.

Na příkladu „hraje to jako chlap“ versus „hraje to jako holka“ je znázorněno výše zmíněné [Sekot 2008: 12, 73]. Pokud je muž či žena úspěšný/á ve sportu, je přirovnán/a k muži. Pokud je neúspěšný/á je označen/a jako žena. Pro muže je stigmatizující, pokud jeho výkon není dostačující, avšak žena přebírá s označením jejího úspěchu/neúspěchu i další negativní konotace. I přes fakt její úspěšnosti je označena jako muž a musí se vyrovnat s tímto označením skrze výraznou konstrukci své feminity, jinak by byla vyloučena z kategorie ženy. Na obě dvě strany, nezávisle na jejím úspěchu, je žena ohrožena vyloučením z kolektivu a obě dvě své identity (maskulinní a femininní) musí neustále potvrzovat, aby nemusela podstoupit exkluzi z konkrétního prostoru. Očekávání a hodnocení ženy vzniká v rámci kontroly od konkrétní společnosti a jejího vnímání, které obsahuje genderové stereotypy, které mezi sebou jedinci v rámci té konkrétní společnosti sdílejí.

Z článku *Battle of the sexes?* jasně vyplývá, že v dnešní společnosti začínají ženy do oblasti sportu pronikat, ale stále zde zaujímají podřadné pozice, a to z důvodu, že je zde neustále přítomen dvojitý metr. Média silně ovlivňují jejich inkluzi do sportu (například skrze filmovou produkci, viz oskarový snímek *Million Dollar Baby*¹ zobrazující příběh ženské boxerky, která přes veškerou nedůvěru ostatních jedinců v její schopnosti a prosazení se v prostředí boxu, dokázala skrze svoji vytrvalost dosáhnout úspěchu). Avšak z jejich strany nemusí vždy být zveřejnění pro ženy sportovkyně pozitivní, protože mají snahu zdůrazňovat jejich ženskost a rysy, které jsou nepřijatelné pro prostředí sportu [Austin 2012: 65].

Box je podle výkladu Waquanta (cit in Růžička 2004) „formou sociální praxe, která formuje, transformuje a vychovává fyzická těla

¹ Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/182363-million-dollar-baby/>

participantů, a snaží se kolektivní fyzickou a morální výchovou vytvořit bezprostřední soulad mezi tělem a duší (myslí) u aktérů. Box je tak příkladem vtělené praxe, která je sice produktem společnosti, zároveň je však neoddelitelná od fyzických těl aktérů“ [Růžička 2004: 70].

Pro popis konceptualizace vztahu mezi tělem a duší (myslí) budu vycházet ze sociálního konstruktivismu. Příroda, kterou představuje na úrovni jedince tělo, je sociálně konstruovaná. Každodenní realita je taková realita, kterou lidé subjektivně interpretují a má pro ně význam logicky soudržného světa. Její původ se nachází v myšlenkách jedinců a jejich činnostech, kterými je jako reálná udržována, proto se musíme pokusit vysvětlit objektivaci subjektivních procesů [Berger, Luckmann 1999: 25-26]. Záměrem jedné části mého výzkumu byla snaha vysvětlit sociální konstrukci reality ovlivněnou genderem v prostředí boxu a jeho organizací, které jsou respondentky součástí.

Jednou z nejznámějších prací z prostředí boxu je kniha *Body and Soul* od L. Wacquanta, která je jedním ze zdrojů a inspirací pro tuto práci. *Body and Soul* je kniha pocházející z boxerského prostředí v Chicagu a především se zaměřuje na muže boxery a je ovlivněna kulturním prostředím a genderem. Ale hlavní koncepty a argumenty, které se v práci nacházejí, jsou důležité pro moji studii. Wacquant pracuje s konceptem boxerského habitusu, který vidí jako soubor specifických tělesných a duševních schémat, která jsou definována příslušným boxerem. Koncept habitusu je dle něj založen na dvojím protikladu: Za prvé: box je činnost, která je na pomezí přírody a kultury. Za druhé: box je individuální, nejosobitější sport, ale přetrvává pouze v a skrze skupinu. Jinak řečeno box je empiricky realizovatelný v dané praxi, ale vyžaduje mimořádné komplexní a racionální řízení těla, času a dispozice dokonalého boxera,

jako „techniky těla“, které jsou prací individuálního a kolektivního praktického rozumu [Wacquant 2004: 16].

V díle *Body and Soul* je zahrnuta i genderová dimenze, ačkoliv není hlavním tématem, hraje důležitou roli v chápání boxerského kultu. V západní společnosti a boxerském prostředí je box především vnímán jako maskulinní sport, ve kterém není prostor pro ženy a ženské prvky jsou chápány jako limitující [Růžička 2004: 69-70]. Tudíž vyvstává otázka, zda byly/Jsou ženy exkludovány z prostředí sportu jako je box a jestli je vůbec možná inkluze žen do boxu, který je definován jako mužský sport? Wacquant hovoří o tzv. chrámu boxerského kultu. Prostor (tělocvična), který shromažďuje stejně smýšlející lidi, je kolektivně uzavřen před okolním světem a skrze něj proniká disciplína, upevnění kolektivu, úcta, autonomní vůle. Stává se jistým důležitým symbolem boxu jako takového [Wacquant 2004: 15].

V České republice není příliš výzkumů, které by se tematikou boxu zabývaly. Výzkumy ze zahraničního prostředí, které se zabývají tematikou boxu, jsou vztahovány především k maskulinitě, feminity se dotýkají jen okrajově.

2.2.1 Maskulinní prostředí boxu a ženské boxerky

Herbert W. Marsh a Susan A. Jackson ve své studii rozebírají sebepojetí žen ohledně jejich míry maskulinity a feminity. Předpoklad, že sportovkyně, které mají větší míru maskulinity, se budou cítit méně žensky, se nepotvrdil. Ženy sportovkyně nepocítují, že by měly ztrácet svoji ženskost. Pokud se žena, aktivně realizující v oblasti sportu, neodlišuje od své sexuální role, není okolní společností sankciovaná. Jejich nižší participace ve sportu s nižší mírou intenzity je vysvětlena

skrze rozdílnost různých sociálních rolí. Avšak důležitým faktorem v rozhodování žen o účasti ve sportu je jejich blízké okolí, tzv. významní sociální druzí. Studie prokazuje, že ženy s vyšší mírou maskulinity, nemusejí prokazovat nižší míru feminity, než ženy, které se sportu nevěnují. Jejich rozdílnost se týká pouze maskulinity a sebepojetí feminity je u obou kategorií téměř totožné. Zajímavým podotknutím je, že v návaznosti na výsledky této studie by mohlo pozměnit sebepojetí žen sportovkyň v budoucnosti různé oblasti každodenního života, nejvýrazněji pak oblast genderových stereotypů a to z důvodu rozšíření stereotypů a definic genderových rolí [Marsh, Jackson 1986].

Na rozdíl od Marshe a Jackson se Melanie Joy McNaughton zajímá o postavení ženy bojovnice v maskulinním prostředí sportu. Dalším rozdílem je, že se jedná o autoetnografický příběh, nikoli o kvantitativní analýzu. Ve své stati rozebírá, jak musí být ve společnosti ženy sportovkyně vytvářena a vyjednávána její feminita. Tudíž svou pozornost nevěnuje pouze sebepojetí, ale také pohledu a kontrole ženskosti ve společnosti. Její studie vychází z prostředí bojových umění, kde poznamenává, že již v minulosti panoval názor, že ženy nejsou fyzicky stavěné pro násilí a agresivitu. U mužů je násilí přirozené a nikoli tak šokující, jako u něžného ženského pohlaví. Sport je prostředí pro prezentaci hegemonní maskulinity a prostor pro její ustanovení. Je to místo, které je historicky spojeno s tvorbou a údržbou maskulinity. Proto autorka přichází s konceptem povstalecké řeči, kdy účast ženy ve sportu je způsobem povstaleckého projevu s performativními tendencemi. A její vytrvalost, dovednosti a realizace v bojovém sportu zdvihá tento projev na vyšší úroveň ve společnosti. V chápání autorky je povstaleckou řečí konstitutivní rétorika, která tlačí zpět proti represivním sociálním strukturám. Přičemž svou zkušenost popisuje takto: „Jako bojovník ...

nejsem ani jemná ani slabá, jsem agresivní, asertivní, vysoce konkurenční a nijak zvlášť příjemná, když jsem v ringu. Skutečnost, že mohu zasáhnout víc, než někteří muži, že jsem trénovaná, že můžu kvalifikovaně poskytnout řadu úderů lokty, jejichž cílem ... je knokaut soupeře, porušuje téměř všechny tradiční představy o tom, co to znamená být ženou.“ Avšak hned vzápětí zmiňuje, že to s sebou nese spoustu problémů, protože získává označení jako „chlapice“, či „nežena“ [McNaughton 2012: 1-2, 3-9].

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

3.1 Předmět výzkumu a jeho cíl

Tento výzkum se zabývá konstrukcí ženskosti, vytvářením identity a utvářením habitu ženy v mužském sportu. Zejména je zaměřen na ženy pohybující se v prostředí boxu. Cílem tohoto výzkumu je zjistit, jak účastnice vnímají své vlastní tělo v daném čase a sociálním prostoru, jaké pomůcky a strategie volí, aby si v silně maskulinní oblasti ustavily svoji feminitu. Vycházím z předpokladu, že ženské tělo je jen pro obdiv a pohled druhých, který je objektivizován sociální strukturou, jejími schémata a hodnocením od okolí. Jedinci v interakcích vtělují strukturu, která se staví mezi tělo a jedince, a proměňují či vytváří nová očekávání, jednání u všech zúčastněných. Pierre Bourdieu poznamenává, že za jistých okolností může docházet ke změnám, kdy je tělo ženy viděno jako aktivní, jednající, a zaniká představa ženského těla pro druhého, která se transformuje do představy těla pro sebe. Tato zkušenost ženského těla, jak subjektivní, tak objektivní, se proměňuje dlouhodobým děláním sportu. Avšak tyto ženy, které mají svá těla „ve své moci“, jsou poté nadále označovány jako méně ženské, neženské, popřípadě lesby. Získání moci je tedy dostává do situace *double bind*, což znamená, že pokud si osvojují maskulinní charakteristiky, ztrácí svoji feminitu. Jakmile budou v prostorách maskulinního sportu jednat jako ženy, budou viděny jako nepatřičné onomu místu a neschopné žít život „správné“ ženy [Bourdieu 2000: 62]. Tato jeho úvaha vedla k následujícím otázkám: Co se děje v boxerském prostředí s ženským tělem?; Co znamenají různé události pro jedince, kteří se jich účastní?; Co musí vědět, umět, aby mohly být dobrými boxerkami?; Jak se odlišují od ostatních „správných“ žen?; Doopravdy jsou ženy, které se aktivně věnují sportu, neženské?; Je to jen

objektivní pohled společnosti nebo své tělo vnímají podobně jako jejich okolí?; Jak se vyrovnávají s označením, které je stigmatizuje pro jejich celý život? Oporou výzkumu jsou empirické studie z oblasti ženského boxu, které tato tvrzení potvrzují či vyvracejí. Ve své práci pracuji s dalšími teoretickými koncepty. Vycházím ze sociálního konstruktivismu, protože mým záměrem je vysvětlit sociální konstrukci reality ovlivněnou genderem v prostředí boxu a jeho organizace, jejíž jsou respondentky součástí. Poté využívám koncept dramaturgické sociologie k definování strategií, které ženy boxerky využívají pro konstrukci sebe sama, své identity. Také se zabírám tím, jak objektivní struktury společnosti (trans)formují těla respondentek a jaký to má dále dopad na jejich sebepojetí.

3.2 Kvalitativní metodologie: etnografie

Kvalitativní metodologie je výchozí pro tento výzkum. Hraje klíčovou roli pro pochopení subjektivních pocitů respondentek v daném čase a sociálním prostoru. Napomáhá pochopit, jak se ženy boxerky vyrovnávají s kognitivním vnímáním každodenní reality, společenskými normami, pravidly a řádem, které jsou ovlivněny stereotypy a předsudky. Základním přístupem pro tento kvalitativní výzkum je etnografie, protože pomocí ní lze popsat kulturu boxerského prostředí (hodnoty, normy, jazyk, postoje). Etnografie je založena na dlouhodobém a blízkém kontaktu s daným jevem, avšak pro tento výzkum je vhodná etnografie více míst, protože umožňuje sledovat komplexní jevy, které existují současně na odlišných místech a v nesourodých časech. Takovýto postup umožňuje popsat pozice, způsoby a strategie, které jsou různorodé a odlišují se v průběhu výzkumu [Marcus 1998]. Pro hlubší přiblížení přístupu lze říci, že se jedná

o mikroetnografii, neboli etnografii skupiny ženského boxu v Plzni, a jde o interpretativní etnografii [Hendl 2005].

„Člověk je zvíře zavěšené do pavučiny významů, kterou si samo upředlo, kultura jsou tyto pavučiny a její analýza není experimentální věda pátrající po zákonu, nýbrž věda interpretativní, pátrající po významu“ [Geertz 2000: 15]. Etnografie umožňuje zachycení způsobů interpretace světa ženami boxerkami a následné odhalení významů, které jsou pro ně důležité.

3.3 Data: sběr, správa a analýza

Primárním zdrojem dat jsou hloubkové rozhovory a pozorování s nízkou mírou participace. Druhým (sekundárním) zdrojem, který mi sloužil k triangulaci dat, je okrajová analýza dokumentů, webových článků, rozhovorů a jiných mediálních indikátorů. Sběr dat probíhal v období podzimu - zimy v roce 2013 a to převážně v Plzeňském kraji. Základním souborem dat jsou přepisy sedmi hloubkových rozhovorů s konverzačními partnerkami a poznámky ve formě zhuštěného popisu ze tří pozorování s nízkou mírou participace, které jsou zaznamenány v terénním deníku.

3.3.1 Výzkumný vzorek

Z důvodu, že se sama nepohybuji v prostředí boxu, bylo pro mne prvotní vyhledat gatekeepera. Gatekeeperem se stal muž, který se žíví jako profesionální boxer. Díky tomu jsem získala důležité základní informace pro orientaci v boxerském prostředí a následně mi umožnil bezproblémový vstup do boxerského prostoru a spolupracoval se mnou na získávání vhodných konverzačních partnerek. Předem jsem si určila základní podmínky, které by měly konverzační partnerky splňovat, aby

tvěřily určitou sociální jednotku: respondentka, která aktivně dělá box po dobu minimálně jednoho roku, je součástí boxerské organizace a zúčastňuje se zápasů, veřejných aktivit pořádaných v tomto sportu. Další požadovanou podmínkou bylo bydliště v Plzeňském kraji, a to z důvodu snadnější dostupnosti konverzačních partnerek. V průběhu výzkumu jsem přidávala podrobnější požadované podmínky na základě průběžné analýzy získaných dat. Výzkumný vzorek se ve své finální podobě skládal z šesti konverzačních partnerek, přičemž: tři z nich splňovaly výše zmíněné podmínky a byly ve věkovém rozmezí 20 - 25 let² a jejich pseudonymy jsou Tereza, Petra a Monika; dvě konverzační partnerky byly matky ve věku 28 let a jejich pseudonymy jsou Nikola a Adéla³; a poslední konverzační partnerka byla mladá žena, která vystupovala v boxerském prostředí odlišným způsobem než předchozí konverzační partnerky. Jejím úkolem je nošení cedulí v ringu v mezikolech zápasů⁴ a její pseudonym je Zuzana.

3.3.2 Rozhovory

Stěžejní část tohoto výzkumu tvoří sedm hloubkových rozhovorů v časové délce jednoho rozhovoru v rozmezí 60 - 70 minut. Na počátku každého z rozhovorů byl konverzačním partnerkám oznámen účel

² Z důvodu ochrany jejich soukromí a pro orientaci ve výpovědích z hloubkových rozhovorů jsou tyto konverzační partnerky nadále označeny ve zbylém textu jako *boxerky* a na konci úryvků z hloubkových rozhovorů je použit jejich pseudonym.

³ Z důvodu ochrany jejich soukromí a pro orientaci ve výpovědích z hloubkových rozhovorů jsou tyto konverzační partnerky nadále označeny ve zbylém textu jako *boxerky matky* a na konci úryvků z hloubkových rozhovorů je použit jejich pseudonym.

⁴ Z důvodu ochrany jejího soukromí a pro orientaci ve výpovědích z hloubkového rozhovoru je tato konverzační partnerka dále v textu označena jako „*kráska v ringu*“ a na konci úryvků z hloubkových rozhovorů je použit její pseudonym. Toto označení vzniklo ad hoc v rámci výzkumu z výpovědi ostatních konverzačních partnerek.

výzkumu a předán podklad k hloubkovému rozhovoru⁵. Následně byl ponechán čas na případné dotazy či krátké seznámení, na které navazovalo požádání o ústní informovaný souhlas konverzačních partnerek k aktivní účasti ve výzkumu a audio nahrávání. První tři rozhovory proběhly v období listopadu a prosince v roce 2013 s konverzačními partnerkami, které splňovaly základní podmínky výzkumného vzorku. Po průběžné analýze dat a zjištění opakujících se fenoménů, byly doplněny podklady pro nadcházející hloubkové rozhovory s boxujícími maminkami a „kráskou v ringu“, které se konaly v rozmezí ledna a února v roce 2014. Následně jsem se rozhodla na konci února zopakovat rozhovor s první konverzační partnerkou, a to z důvodu triangulace všech předcházejících rozhovorů a doplnění nejasností z úplně prvního rozhovoru tohoto výzkumu. Všechny rozhovory byly prováděny v Plzni v místě, které si sama konverzační partnerka vybírala. Ponecháním prostoru pro výběr místa schůzky jsem chtěla docílit toho, aby se konverzační partnerky cítily dobře a uvolněně. Nejvíce to ocenily boxující maminky, které požádaly, aby se rozhovor konal u nich v domácnosti, a to z důvodu, že jejich potomci jim organizují celý denní program. Získaná data z rozhovorů jsou podklady pro zásadní zjištění tohoto výzkumu. Nadále jsou doplněna o poznámky z pozorování a okrajovou analýzu ostatních dokumentů.

3.3.3 Pozorování

V rámci výzkumu proběhly tři pozorování s nízkou mírou participací výzkumníka, které byly kombinovány s hloubkovými rozhovory. První pozorování probíhalo na podzimním turnaji bojové organizace v roce

⁵ Viz přílohy: Podklad k hloubkovému rozhovoru.

2013, kde jsem mohla pozorovat průběh a organizaci celého turnaje, reakce jedinců na situace a jejich následné přizpůsobení. Toto pozorování sloužilo k orientaci v boxerském prostředí a odehrálo se za doprovodu gatekeepera. Jeho přínosem a výsledkem byla moje informovanost jako výzkumníka a zachycení prvotních myšlenek, které vedly k vytvoření podkladu pro hloubkové rozhovory, následný vstup do terénu a další průběh výzkumu. Druhé pozorování se odehrálo 20. Prosince 2013, kdy jsem se zúčastnila komerční události *Souboje titánů* v Plzni na Slovanech v hale TJ Lokomotiva⁶. Na tomto turnaji nebyl ženský box součástí programu. Avšak pozorování bylo uskutečněno s jinými účely. Pomohlo mi v navázání kontaktů s dalšími konverzačními partnerkami a sledování celé události jako celku s větší pozorností směřovanou ke „kráskám v ringu“. Poslední a třetí pozorování probíhalo v lednu v roce 2014, kdy jsem se účastnila fotografování boxerek pro komerční prezentaci ženského boxu a následného tréninkového programu, jehož součástí byl přátelský souboj jedné z konverzačních partnerek. Tento souboj byl přípravou po zdravotní pauze konverzační partnerky, která se poté úspěšně navrátila do boxerského prostředí. Pozorování ve výzkumu primárně sloužilo k potvrzení získaných dat z rozhovorů a jejich doplnění o poznámky zahrnující vystupování, chování a pohyby, které konverzační partnerky dělají nevědomě.

3.3.4 Způsob analýzy dat

Průběžně během celého výzkumu jsem začala data kódovat, zobrazovat a také analyzovat skrze jejich rozebrání a následné složení, což vedlo k vytvoření kategorií a následných kategoriálních systémů.

⁶ *Souboj titánů* – pyramida, v Plzni 20. Prosince 2013, Dostupné z: www.soubojtitanu.cz

Analytické čtení a kategorizování mi pomohlo k identifikaci klíčových témat, k redukci dat, avšak také udržet si odstup a lineární pohled na získaná data, což mi umožnilo hlubší poznání boxerského prostředí. Pojmenování kódů a kategorií vznikalo skrze abstraktní vystihnutí vztahu nebo vytváření ad hoc.⁷ Zpočátku jsem pro usnadnění analýzy a rychlejší orientaci v datech využila počítačový software Atlas.ti, avšak jeho přístupnost mi byla umožněna pouze do konce roku 2013. Proto jsem navázala na doposud získané výsledky metodou „nůžky a papír“ a opakovaným pozorným pročitáním prepisů rozhovorů a ostatních dat, přičemž jsem se snažila zachovat stejný princip, na kterém je tento počítačový software založen.

Cílem analýzy bylo vytvoření explanace, přičemž jsem se držela principů analytické indukce. Vyhledávala jsem četnosti, odhalovala hlavní témata, vytvářela kategorie, které jsem následně propojovala, přičemž vyplývaly na povrch rozdíly skrze porovnání a vztahy mezi kategoriemi. Celý proces jsem dlouhodobě opakovala do doby, než se témata začala opakovat a společně zakrývat. Induktivní proces prozkoumávání dat vede k prohloubení a vyjasnění navrhovaného teoretického schématu, přičemž negativní případy umožňují vyšší pravděpodobnost a propracovanost původní hypotézy [Strauss, Corbinová 1999]. V analýze pracuji současně s prepisy rozhovorů, terénním deníkem, souborem mem, fotografiemi a ostatními materiály, z důvodu komplexnosti celého výzkumu.

3.4 Etická reflexe výzkumu

Základní etická zabezpečení při rozhovorech byla zajištěna skrze získání ústního souhlasu konverzačních partnerek s účastí na výzkumu.

⁷ Viz přílohy: Ukázka kódování, kategorizování a kategoriálních systémů.

Nadále byl všem nabídnut přístup k přepisu rozhovoru s danou osobou a umožněna následující oprava. V publikovaných výsledcích používám v textu množné číslo a na konci úryvků z hloubkových rozhovorů je použit pro každou konverzační partnerku vhodný pseudonym⁸ z důvodu anonymizace a pro ochranu soukromí zúčastněných jedinců. Nezmiňuji některé názvy organizací, událostí a jiná specifická označení, protože by skrze jejich užití mohly být respondentky identifikovány. Možný etický problém mohl vyvstat při nezúčastněném pozorování. Když jsem se připravovala na vstup do terénu, zjistila jsem, že není v mých možnostech zajistit souhlas od všech přítomných jedinců. Avšak po domluvě s konverzačními partnerkami, které se po hloubkovém rozhovoru staly mojí vstupenkou do prostředí boxu, byly ony schopny ústně vyjednat podmínky s účastníky výzkumu před mým vstupem, přičemž se jedinci mohli dobrovolně rozhodnout, zda v prostoru, do kterého vcházím, setrvají nebo jej opustí. Fotografické dokumenty byly upravené tak, aby po jejich zobrazení nebylo možné rozpoznat zobrazeného jedince. Nadále jsem po celou dobu dodržovala pravidla etického kodexu pro akademické psaní. Na konci každého rozhovoru jsem jedincům nabídla možnost získat finální verzi výzkumu, která je prezentována ve formě bakalářské práce.

⁸ Přílohy obsahují medailonky konverzačních partnerek a jejich pseudonymy, které si konverzační partnerky mohly zvolit, nebo jim byly pseudonymy přiřazeny.

4 KONSTRUKCE ŽENSKOSTI V MUŽSKÉM SPORTU – VÝSLEDKY A INTERPRETACE DAT

V této části se budu zabývat klíčovými tématy a odpovídat na otázky, které jsou podstatnou částí tohoto výzkumu. Zajímala jsem se, jak účastnice vnímají své vlastní tělo v daném čase a sociálním prostoru; jaké pomůcky a strategie volí, aby si v silně maskulinní oblasti ustavily svoji feminitu; zda jsou marginalizovány majoritním mužským společenstvím, které převažuje v boxerském prostředí. Jak vychází z metodologie a postupu při výzkumu a analýze, jsou zde propojena všechna data, jak z hloubkových rozhovorů a pozorování, tak i z okrajové analýzy dostupných webových dokumentů. Z těchto dat vystupují napovrch hlavní témata, která byla identifikována skrze kódování a analýzu získaných dat. Podle nich je tato část tematicky rozdělena do následujících podkapitol: hierarchizace produkovaná pohlavím, věkem a autoritou; vtělování boxerského habitu; „dělání“ genderu v prostředí boxu. Tato témata jsou navzájem propletena a v pozadí každého z nich jsou výrazné genderové stereotypy a předsudky z vnějšího i vnitřního prostředí, které jsou vzájemně v opozici. V této části se propojuje teoretické uchopení s výsledky výzkumu této práce.

4.1 Hierarchizace, produkovaná pohlavím, věkem a autoritou

Hierarchizace se nachází v celém prostoru sportu a tím více je umocněna hierarchizace produkovaná pohlavím ve sportovní oblasti (boxu), pro kterou je definičním znakem maskulinita. Také je podnícena věkem, autoritou a sympatiemi. Autorita je ustavovaná zkušenostmi, které se pojí převážně s věkem a pohlavím. Žena je v rámci tohoto sportu stigmatizovaná. Je na ni nahlíženo skrze prsty, jak od jedinců pohybujících se uvnitř prostoru, tak i od okolní společnosti. Je zcela

zřejmé, že jedinec si svoji pozici musí neustále ustanovovat bez rozdílu pohlaví, avšak žena musí tuto činnost provádět důrazněji a častěji, než její mužští kolegové. Muž tím, že dělá box, potvrzuje své mužství, svoji hegemonní maskulinitu a společnost je to zcela schvalováno, často i vyžadováno. Žena se dostává do situace, že musí vyjevovat stejně důrazně dvě formy genderu, své mužství musí omluvně ubránit přísnější reprezentací ženskosti, musí v jednom časovém období a jednom prostoru dělat obě dvě formy genderu. Pokud se jí to nepovede, bude automaticky vyloučena diskriminací z jednoho nebo dokonce z obou prostorů [Macro, Viveiros 2009]. Boxerský habitus ženy se formuje skrze její kapitály, které se projevují na transformování jejího těla. Koncept boxerského habitu si ženy přenášejí i vně boxerského prostředí. Strategie na vyrovnání se s marginalizací žen v prostředí boxu se ukazuje jako jediná účinná metoda vyvážení fyzického kapitálu, jako nedostatku před muži. Skrze úspěch v oblasti boxu, tvrdým tréninkem a potlačení emocí ženy boxerky získávají úctu a potvrzují zaslouženou pozici v boxerském prostředí. Je to jedna možnost, jak překlenout stereotypy ve specifickém prostoru jako je box.

...tak voni převážně chlapi nemaj rádi že jo když se jim tam ty holky motaj když trenujou, a pak když dostanou do držky od holky tak si taky utrhnou ponížení (smích), takže nějaký respekt možná maj ke mně, ale je to tím že jsem něco dokázala, když jsem začínala tak to bylo těžší... *(Petra)*

...některý chlapy s tím maj problém, jako že holky boxujou, že to je prostě mužskej sport a že jakoby holky do toho nemaj zasahovat. Je takovejhle i třeba jeden rozhodčí, pro ty holky je to docela blbý, když to slyší vod rozhodčího, kterej jakoby jim potom rozhoduje zápas... *(Tereza)*

...kluk v holce nemá takovou autoritu jako u muže, nevzhlíží k ní tolik... (*Zuzana*)

Prvotní vstup do prostředí boxu je pro každou ženu složitý, ale pokud doopravdy chce a podrobí se tvrdému tréninku, je zde možnost, že si dokáže ustanovit své postavení a jméno v očích mužů, kterými je tento prostor kontrolován. Všechny konverzační partnerky se shodovaly v postoji, že proces inkluze do boxerského prostředí je náročný. Avšak jejich úspěchy, víra v sama sebe a své tělo je tím nejpodstatnějším co musí každá boxerka mít, aby překonala stigmatizaci svým pohlavím a byla jí umožněna úplná realizace a vstup do boxerského prostoru. Po úspěšné inkluzi do prostředí boxu je mnohem snadnější aspirovat na získání podpory a uznání od ostatních účastníků jako je publikum a širší okolí jedince či dokonce od celé společnosti. Jedna z konverzačních partnerek tento proces inkluze přirovnala k jedoucímu vlaku:

...pokud se ti podaří nastoupit do jedoucího vlaku a nezakopnout u toho a tvoje cesta je bez problémů a koupíš si správné lístky, tak dojeděš tam, kam ty sama chceš a budou tě vítat s otevřenou náručí - ale pokud to nějak pokazíš dorazíš tam pozdě nebo vůbec a fandové tam budou dva - táta s mámou (smích)... (*Monika*)

Ženy boxerky podléhají dvojitému měřítku od svého okolí, musí naplňovat dvě formy genderu, přičemž je kladen důraz na to, že musí najít vyváženou rovnováhu mezi maskulinitou a feminitou. Hrají dvě podstatné role ve svém životě. Tyto role představují dvěma protichůdným stranám publika. Prvním důležitým publikem jsou jedinci uvnitř boxerského prostředí, pro které musí zinscenovat představení plné odvahy, tvrdosti a odhodlání, průchod emocí nepřichází v této hře v úvahu. Pokud je představení dokonale odehráno, jejich dveře do zákulisí boxerského

prostředí jsou otevřeny, avšak zde musí prokázat jistou míru ženskosti, jinak budou odsouzeny, že nejsou „správné ženy“ a budou jedinci označeny jako deviantní a divné. Druhým publikem je společnost, která na rozdíl od jedinců pohybujících se v boxerském prostředí očekává od žen boxerek jako prvotní zobrazení „správné ženy“ a až poté jim bez odsouzení umožní jejich realizaci v mužském prostředí, v prostředí boxu. Z rozhovorů s konverzačními partnerkami jsem si uvědomila, že využívají mnoho strategií pro udržení si své identity ženy a mnoho postupů, aby projevily svou mužskou stránku, svou tvrdost. Těmito strategiemi a postupy, které boxerky vytvářejí pro to, aby se nedostaly do situace *double bind*⁹ a postupovaly tak výše v hierarchii boxerského prostředí, se budu podrobněji zabírat v následující kapitole 4.2 Vtělování boxerského habitu.

Nadále častým a opakovaným jevem u výpovědí konverzačních partnerek je zvláštním fenoménem, že pokud má žena rodinu, má dítě, je automaticky posunuta výše, získává úctu a její volba dělat box je přijímaná širší společností i od jedinců z boxerského prostředí. Získává si tak jejich obdiv a její karierní růst a růst jejího postavení získává rapidně na obrátkách.

V dnešní společnosti je stále sport maskulinizovaný, ženy v prostředí sportu jsou těžce přijímané, jejich vstup je kontrolován skrze náročné fyzické a psychické podmínky a zkoušky, kterými musejí projít. Tyto podmínky jsou převážně stejné pro muže a ženy, avšak postavení a finanční odměna pro ženy je nižší než pro muže a není v rovnováze

⁹ *Double bind* je situace, ve které se může vyskytnout žena, která dosáhla jisté moci. Moc je přiřazována mužům, tudíž žena, která disponuje jistou mocí (např.: nad svým tělem), jedná jako muž a podrývá svoji ženskou stránku. Avšak pokud žena má jistou moc a bude jednat jako žena, bude se zdát, že je neschopná pro danou pozici a bude zesměšňována [Bourdieu 2000: 62].

s jejich úsilím. Ženský úspěch a dovednosti v oblasti sportu jsou skrze mediální zobrazování a ryze ženské oslovení oslabované. Jinak řečeno v prostředí sportu pořád existuje tichý dvojitý metr. Negativní přístup k ženám sportovkyním je neustále přítomný a nevyřešený problém této společnosti [Austin 2012]. Pokud je sport neustále vnímán jako převážně mužské prostředí, není nic překvapujícího, že celý kontext boxu je silně maskulinizován. Hierarchické postavení muže a ženy se netýká jen aktivních jedinců boxu, ale vztahuje se i na ostatní členy spadající do tohoto prostoru. Ženy mají v boxu své místo, ale pouze jako kulisy, jejichž tělo je objektivizováno. Tím více se zdá nepatřičná přítomnost žen v podobě akterek (bojovnic) a ne jen „krásek v ringu“, které jsou zářným příkladem. „Kráška v ringu“ není marginalizovaná nejen od mužů, ale také od žen, z čehož vyplývá, že existuje hierarchické uspořádání i v řadách žen, přičemž jsou podstatné zkušenosti, vzhled a sympatie. Ženy využívají stereotypy pro diskriminaci ostatních, stejně jako muži. Universálním rysem je, že vždy jedinec, který popisuje situaci, využívá strategie k sebeidentifikaci a identifikaci ostatních ve svůj prospěch. Interpretace stereotypů jsou přetvářeny a využívány oboustranně ke své obhajobě.

...když vyhraju nad chlapem není to chlap, ale srágora (smích), a když prohraju je to jedno jsem přece jenom ženská a nemůžu být tak silná... (Tereza)

Pierre Bourdieu hovoří o takzvaném systému homologických opozic, které jsou součástí všeobecně užívaných myšlenkových schémat. Tato schémata činí zdánlivě přirozené diferenciaci a odchylky skrze jejich naturalizaci, skrze kterou je neustále udržují naživu. Přičemž z nich vznikají předsudky, které jsou důležité pro fungování světa. Jednou homologickou opozicí je maskulinita a feminita, na kterou se váže dělení

aktivit a věcí a zejména pak samotné tělo. Předsudky ve svém nitru obsahují sociální vztah nadvlády, ve kterém jsou převráceny příčiny a důsledky, a z tohoto důvodu jsou ukotveny ve společnosti jako významová vazba nikoli jako vztah síly, což umožňuje jejich přežití [Bourdieu 2000: 11-13]. Předsudky jsou spojeny se stereotypem ve společnosti, mohou být utvářeny a přiživovány nevědomky. Na ukázce předchozí výpovědi konverzační partnerky můžeme vidět, jak jsou ženy schopné těžit ze stereotypů, které jsou součástí každé společnosti. Stereotypní vyjádření mohou využívat ve svůj prospěch, avšak zároveň tím na druhou stranu přispívají k jeho reprodukci a následnému prohloubení jeho zakořenění ve společnosti a v myšlenkových schématech, které utvářejí jedincovo vnímání a jednání.

4.1.1 Boxerky a matky na plný úvazek

Po prvních třech rozhovorech s konverzačními partnerkami (boxerkami) se neočekávaně začal objevovat fenomén, který se týkal postavení žen v prostředí boxu. Ženy boxerky, které jsou zároveň i matkami, mají méně složitou cestu k lepšímu postavení v prostředí boxu. Od jejich širšího okolí se jim dostává úcty, obdivu a nejsou natolik stigmatizované pro dělání tohoto sportu. Stejně tak i od jedinců, kteří jsou součástí boxerského prostředí, jsou ženy matky, které mají potomka, podporovány a jejich realizace v tomto sportu není zatěžována požadavky pro vyšší míru dělání ženského genderu. Ženskost je jim automaticky přidělena skrze jejich rodinu a dítě, tudíž se mohou stoprocentně soustředit na trénink a práci se svým tělem.

...je to obdivuhodný. Představa že bych měla dítě a po těhotenství který trvá nějakou tu dobu bych měla začít znova, no – nevím, to je něco jiného než třeba zdravotní úraz, jim se změnil

celý tělo a fakt musí začít od začátku, je to těžký a proto mají asi úctu i od těch chlapů... (Petra)

...jsou to prostě tvrdý mamči... (smích) ...klobouk dolu, je to jinej levl, už jen to že se dostanou fyzicky do formy je dost a ještě běhají okolo toho dítěte když jsou v přípravách před zápasem...nevím jak to dělají... (Monika)¹⁰

Z výpovědí dvou konverzačních partnerek, boxerek matek, vyplývá, že tento obdiv a úspěch je zasloužený nejen díky faktu, že jsou matkami, ale z tvrdé dřiny, kterou musely podstoupit. Ženské tělo se porodem proměňuje, avšak není to jen tělo. Součástí boxerského úspěchu je vytrvalost, neustálá dřina a převážně psychická vyrovnanost. Obě dvě konverzační partnerky se shodovaly v tvrzení, že právě tyhle tři faktory, které z velké části ovlivňují úspěch, jsou hlouběji rozvíjené skrze jejich potomky. Pro propojení těla a mysli je důležité znát své tělo a umět s ním zacházet, těhotenství má vliv převážně na vnímání svého těla. Boxerky matky splňují obě dvě představy jedinců z boxerského prostředí ohledně genderu. Na jednu stranu vykazují maskulinní znaky, protože jsou silné, odhodlané, a své emoce směřují k rodině, nikoli do veřejného prostoru jako je prostředí boxu, avšak na stranu druhou neztrácí svou ženskost. Porod, který je silně femininní záležitostí, je nevyvratitelný a pomáhá ženám boxerkám k utvrzení své ženskosti. Z těchto důvodů je inkluze do boxerského prostředí pro boxerky matky snadnější, než pro ostatní ženy boxerky, které musí neustále dělat femininní gender, aby neztratily svou ženskost.

¹⁰ Příprava před zápasem je časově náročná. Přibližně měsíc před datem utkání začíná boxerkám/ům tréninkový a přípravný program, který se týká změny jídelníčku a zvýšení času formování svého těla. V této době jsou předpokládány tři až čtyři tréninky denně, přičemž musí jedinec zvládat svou práci a boxerky matky i péči o svou rodinu a potomky.

...babička mi vždycky před otěhotněním říkala, že nejsem ženská že to co dělám není normální že bych měla mít rodinu, děti a muže o které bych se starala a ne se někde mlátit s jinou ženskou mezi provazy, po porodu a svatbě mi řekla že je to v pořádku a že až teď si mohu dělat co chci... (pousmání) ...

(Nikola)

Společnost kontroluje chování jedince a hodnotí jej skrze určité stereotypy a očekávání. Pokud jedinec naplní určitá očekávání, je mu povolena jistá míra diferenciací. Hlavní podmínkou je, aby žena boxerka naplňovala sociálně konstruovaný obraz „správné ženy“, který je tvořen společností, ve které se pohybuje. Obraz „správné ženy“ je tvořen skrze určité aktivity, věci, tělo, které jsou propojeny s feminitou. Feminita a maskulinita je objektivní i subjektivní nutnost ve společnosti. Podle Pierra Bourdieuho je zkušenost ženského těla považována za všeobecnou zkušenost těla pro druhé, které je pod nepřetržitou objektivní kontrolou vidění a diskurzu ostatních jedinců. Skrze jedince je utvářena sociální struktura, která ovlivňuje i sebevnímání svého těla. Avšak tělesné vlastnosti nejsou posuzovány jen objektivně, ale i s jistou mírou subjektivity jedinců ve společnosti. Jedinec vnímá okolní jevy z jistého sociálního postavení ve společenském prostoru. Jeho vnímání a následné posouzení se odehrává vůči jemu samotnému. Proto je pro tento pohled na jedincovo tělo důležitý vztah mezi tím, kdo je viděn a do jaké míry sdílí schémata vnímání a posuzování s tím, kdo se dívá. Když poté dochází k diferenciacím mezi tělem sociálně konstruovaným společností a tělem opravdového jedince, může se stát, že zkušenost jedincova těla bude provázená trapností a ostudou. Tento pocit je velmi ovlivněn dvěma faktory, pohlavím a sociálním postavením ve společenském prostoru [Bourdieu 2000: 59-61].

Z výpovědí konverzačních partnerek vyplývá, že vnímání a hodnocení jejich těl a jednání se z počátku výrazně odlišuje v boxerském prostředí od jedinců okolní společnosti, avšak ve svém závěru a celkovém pohledu se mohou proplétat, či možná i překrývat. Boxerky matky mají lepší postavení než boxerky bez potomků, jak ve společnosti, tak i v boxerském prostředí. V boxerském prostředí se vyžaduje jako prvotní projev mužnost, až poté musejí ženy dokazovat svou ženskost, na rozdíl od jedinců, kteří se pohybují mimo tento prostor a vyžadují jako prvotní ženskost. Z důvodu počtů je ženám boxerkám ženskost přisuzována automaticky, bez vnějších projevů, například skrze formování a úpravu těl, nebo věci, které jsou úzce propojené s ženstvím. Boxerky matky nemusejí přehrávat svou ženskost, aby nebyly odsouzené za vyšší míru mužskosti.

4.1.2 Prezentace různých podob feminity v ringu – boxerky a „krásky v ringu“

Nejníže na hierarchickém žebříčku v prostředí boxu se nacházejí „krásky v ringu“, jejichž těla slouží jen k obdivu druhých. Tyto ženy jsou stigmatizované jak od mužů a žen z prostředí boxu, tak i od jedinců mimo toto prostředí. Jejich postavení se odvíjí jednak od jejich pohlaví, ale převážně je příčinou jejich pracovní náplně, kde jsou stroze šacené, aby vyniklo jejich obnažené tělo a jejich činnost je v zásadě primitivní a její účel není zásadní a nijak neovlivňuje organizaci boxu. Tyto ženy jsou v zásadě lehce nahraditelné a nikdo je nebere příliš v úvahu. Slouží jako kulisy v jevištním představení a jejich účelem je zobrazení krásy ženského těla, naivity a křehkosti, přičemž dává vyniknout síle, mužnosti a odvaze boxerů/ek, ne-li přímo zvyšuje na jejich intenzitě ve vnímání ostatních jedinců.

...divím se těm holkám, který jakoby vůbec ty čísla tam nosí protože, jakoby takový to pískání a ty narážky jo, tak to jako to mi přijde prostě, já - já bych to neskousla jako abych tam prostě někde šla s čísílkem v plavečkách a von najednou na mě začal někdo pískat... *(Tereza)*

...já ani nevidím že tam někdo chodí v tom ringu s tím číslem, to jako vůbec nemám čas pozorovat nějakou ženskou – naprosto nezajímavá věc pro mě... *(Monika)*

Pohled žen boxerek není zcela pozitivní na „krásky v ringu“. Jak vyplývá z výpovědí konverzačních partnerek, je jen minimální pozornost, pokud nějaká vůbec je, kterou věnují těmto ženám. Jejich názory se shodují, že tato pozice je ponižující a nikdy by se dobrovolně neúčastnily něčeho takového. Je zde také možnost, že „krásky v ringu“ přispívají k prohlubování exkluze žen z prostředí boxu. Dle jejich tvrzení, lze říci, že jejich ženské tělo je objektivizováno v protichůdném slova smyslu. „Krásky v ringu“ se snaží docílit toho, aby jejich těla byla velmi ženská, prohlubují stereotypy o ženském těle a přispívají svým zevnějškem spíše k „mýtu krásy“, skrze který poté společnost posuzuje těla boxerek jako méně ženská. Z tohoto důvodu zde existuje velmi rozsáhlá disproporce mezi tělem boxerky a tělem ženy, která zobrazuje ženskou krásu. Tělo boxerky je v porovnání s tělem „krásky v ringu“ velmi mužské a o to více je odsuzováno za vykazování nízké míry feminity divákem zevně prostředí boxu, avšak částečně i z boxerského prostředí.

(pauza mezi prvním a druhým kolem) ...pokud bych pominula dlouhé vlasy, oblečení a prsa ženy, která stojí v rohu ringu, myslala bych, že je to muž. Z jejího posedu, kdy má jen tak ruce hozené vedle těla, nohy roztažené od sebe a navíc produkci tolika potu jsem snad ještě nikdy neviděla, a to vše je

několikanásobně zvýrazněno „kráskou v ringu“, která se prezentuje jako modelka na molu... (*terénní poznámky z třetího pozorování*)

Ženy boxerky si samy uvědomují svoji zranitelnost feminity, která pramení z přítomnosti těchto krás, proto neshledávají jejich přítomnost jako něco správného a podstatného. Z výpovědí konverzačních partnerek plyne jistá míra nevraživosti vůči těmto ženám a snaha je nějakým způsobem poškodit, či skrze jejich odsouzení neutralizovat jejich ženskost a úctu. Avšak ani jedna z konverzačních partnerek by se nebránila tomu, aby jejich místo nahradil pohledný muž.

...když se tam vystavujou ženský, proč by se tam nemohli vystavovat chlapi? Alespoň by bylo na co koukat... (smích) ... (*Petra*)

...kdyby byl třeba galavečer jenom, kde zápasí ženský tak možná proč by tam nemohl chlap bejt, alespoň by to bylo fér ne?... (smích) ... (*Nikola*)

Jistá míra pochopení pro „krásky v ringu“, kterou vyjádřily konverzační partnerky, vychází z předpokladu, že složení publika boxerských zápasů se převážně skládá z mužských diváků. Avšak pokud se jedná o galavečer, který je určený pro ženský box, shledávají, že přítomnost „krásek v ringu“ ztrácí na významu a zastávají tvrzení, že muž by na jejich pozici byl oceněný více. Z okrajové analýzy webových dokumentů se potvrdila jejich aspirace na „krasavce v ringu“.¹¹

¹¹ Viz přílohy: První galavečer věnovaný ženskému boxu, vše obráceně.; Dostupné z: <http://sport.aktualne.centrum.cz/foto-vse-naruby-boxerky-v-akci-chlapi-jako-manekni/r~4e567fa8b0ee11e2876e002590604f2e/>

Pohled „krásky v ringu“ se v určitých ohledech s názorem boxerek shoduje, avšak jejich pohled na podobu feminity, kterou zobrazují „krásky v ringu“ v prostředí boxu je rozdílný, protože se nacházejí v odlišných situacích a nerovném postavení. Z rozhovoru s konverzační partnerkou Zuzanou vyplynulo, že se nijak hlouběji nezaobírala tím, jaké postavení má v boxerském prostředí. Je to pro ni jen práce, za kterou dostane zapláceno, nikoliv její koníček. Avšak upozornila na to, že je to jen na jedinci, který si vybírá, co chce dělat. Pro ni není boxerské prostředí důležitou součástí její identity.

...pro mě je lepší když tam nějakou tu holku co boxuje znam, potom se se mnou i převážná většina baví, ale absolutně je chápu, mě by to taky nebylo příjemné kdybych byla vyřízená a upocená v rohu, a nějaká nádhera by si tam vykračovala na podpatkách... (Zuzana)

V úryvku z rozhovoru můžeme vidět, že pro „krásky v ringu“ jsou podstatné sociální sítě, které jsou součástí sociálního kapitálu. Pokud má tato žena kontakty v prostředí boxu, mohou jí být nápomocné k snadnější inkluzi do boxerského prostředí nebo i k postupu jejího postavení, avšak záleží na tom, jaké sociální postavení má jedinec, s kterým je kontakt udržován.

Podobně jako ostatní konverzační partnerky (boxerky) sdílí názor, že je součástí boxu převážně pro obdiv mužskému publiku a pokud se jedná o galavečer žen, měl by být v tom ringu muž, který zobrazuje hegemonní maskulinitu. Na tomto fenoménu je znázorněno jedincovo myšlení v binárních opozicích. Pokud převažují mezi aktéry ve sportu muži, předpokládá se, že kulisami budou ženy, pokud je to obráceně, jejich pozice se také prohazují.

4.2 Vtělování boxerského habitu

Jedinci vtělují sociální pozice, které mají vliv na jejich chování, jednání, vystupování. Prostor a čas se stává součástí našeho těla, tělesné aspekty jsou výsledkem sociální pozice. Být úspěšný v boxu vyžaduje silné, svalnaté, mužské, hegemonné, agresivní aspekty těla. Ženská těla jsou vystavena kontrole společnosti a kontrole ze strany boxerského prostředí. Musí splňovat všechny zmíněné aspekty, avšak také musí odpovídat společenskému obrazu ideálu ženy, musí reprodukovat normativní pohlavní a sexuální identitu [Lex 2005]. Ženy ztrácejí svoji svobodu skrze „mýtus krásy“ a skrze tlak na jejich těla z boxerského prostředí.

...práce s tělem je asi to nejtěžší pokud to nezvládneš tak nemůžeš dělat tenhle sport. Musíš vědět kde jsou tvé hranice a hlavně musíš umět rozložit své síly, jak na obranu tak útok aby ti nedošly uprostřed kola...a hlavně si musíš být jistá v tom co děláš, v ringu není čas na přemýšlení... *(Petra)*

...dobré je nejen znát své tělo, ale také tělo protivníka, každý má své slabiny, a pokud je najdeš pak to jde samo... *(Adéla)*

...trénink, diety, posilování, je to strašný ale když něco chceš dokázat musíš to vydržet. Trénink a tři hodiny v posilovně jsou denní rutinou... *(Monika)*

Jedinci se socializují skrze těla, proměňují a přizpůsobují se prostředí. Příprava těla se liší požadovanou náročností, avšak mysl a tělo lze propojit jen za předpokladu tvrdého tréninku. Pohyb se poté stává neuvědomovaným a je automatizovaný, skrze socializaci. Nelze ho vysvětlit bez delšího zamyšlení se. Pokud něco vysvětlují, tak rychlou

ukázkou, nepopisují či nepřirazují pohybům definice, zdá se jim to jasné. Wacquant pojímá tělocvičnu „jako stroj, který je určen pro výrobu ducha, disciplín, pevného uskupení, úcty k ostatním a autonomii vůle...“ viděl ji jako únikovou cestu pro určité jedince [Wacquant 2004: 15].

Vtělení pohybů a času je stejné jak pro ženy, tak pro muže, není v tom žádný rozdíl. Avšak jejich reprezentace ženskosti se odlišuje. Ženy vyvíjejí větší apel na to, aby manifestovaly, že jsou ženami. Se situací *double bind*¹² se snaží vyrovnat skrze výraznou reprezentaci, skrze viditelné a lehce dešifrovatelné věci. Avšak vyvstává tu problém, že jedno publikum v krátkém časovém úseku očekává dvojí zobrazení protijdoucích extrémů maskulinity a feminity. Proto ženy vymezují dostatečný prostor pro reprezentaci svých těl pro druhé, ženského těla a prostor pro reprezentaci těl pro sebe, vycvičeného a disciplinovaného pro zápas v mužském sportu – boxu.

...jedu na zápas namalovaná a pak se pár minut před odmaluju a po zápase si ten obličej maluju znova... (smích)
...maluju se snad i víckrát denně než modelky... (Monika)

...dokud se soustředím zrovna na sport je mi jedno jak vypadam, ale na veřejnosti jsem vždycky upravená... (Petra)

Součástí socializace je velmi důležitá doba tréninku, odkud také pochází myšlenka, že box je kolektivní sport, nikoli individuální. Konverzační partnerky kladly velký důraz na sparringové zápasy¹³, které

¹² Skrze sport získává žena moc nad svým tělem. Avšak pokud žena dosahuje určité moci, ocitá se v dvojznačné situaci - *double bind*. Skrze jednání jako muž ztrácí svoji ženskou stránku, avšak pokud bude jednat zcela jako žena, bude vypadat neschopně a její moc nebude viděna jako zasloužená [Bourdieu 2000: 62].

¹³ Sparring je důležitou součástí tréninku při boxu. Boxer, boxerka je po fyzické, psychické, technické a taktické stránce rozvíjen/a skrze sparringový zápas. Sparringový zápas je vlastně tréninkový zápas, jehož součástí jsou dva boxeři, boxerky, kteří cvičně bojují. Boj je reálný a

pro ně byly jedním ze základních bodů v prostředí boxu. Vytváří svá těla vždy v opozici nějakého druhého jedince. Potřebují a vyžadují reflexi své práce, sparringový partner také umožňuje kontrolu nad správným formováním těla. Tělocvična a jedinci, kteří jsou součástí kolektivu, jsou vnímáni jako něco podstatného. Wacquant mluví o tělocvičně jako o náboženském kultu a jeho prostředí je naplněno pocitem stability a pořádku. Přičemž vztahy mezi jedinci, které jsou z pohledu vnějšího prostoru nemožné, se v rámci tělocvičny stávají opět možnými [Wacquant 2004: 26, 31].

...bez sparringového partnera bych nebyla nic, je něco jako moje zrcadlo, které o všem umí mluvit a upozorňuje mi na moje chyby... (*Tereza*)

Z výpovědí konverzačních partnerek vyplývá pouze jediná odlišnost mezi ženami a muži, která byla často zmiňovaná. Musí klást daleko větší důraz na redukování tělesného tuku. Mužské tělo je přizpůsobeno snadnějšímu utváření svalové hmoty a nevyžaduje značnou kontrolu v porovnání s ženami. Avšak převážně boxerky vyjadřují spokojenost se svým vlastním tělem, z velké části by nic na své tělesnosti neměnily.

4.3 „Dělání“ genderu v prostředí boxu

Společnost od žen a od mužů očekává rozdělení tradičních genderových norem. Přetrvávající stereotypy a předsudky marginalizují převážně ženy, nikoli muže. Ženy boxerky si musí částečně osvojovat mužské charakteristiky, avšak tento proces musí probíhat v prostředí

jsou zde dávány čisté údery, avšak bez snahy ublížit nebo knokautovat druhého partnera. Ve většině případů je mezi sparringovými partnery dlouhodobě udržován vztah, avšak je výhodné mít sparringových partnerů více, protože to rozvíjí jedince ve všech směrech. Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/box/sparing>

boxu, které se systematicky uzavírá před nálezou ženských charakteristik. Společnost očekává a předpokládá, že si mužské charakteristiky nebudou ženy boxerky přenášet do prostředí každodenního života. V silně maskulinním prostoru jako je box je od žen na jednu stranu vyžadována síla, odvaha a projev mužství, avšak na stranu druhou nesmějí ztrácet svoji ženskost, musí neustále naplňovat obraz ženy svými činnostmi a svým zevnějškem. Pokud se boxerky nechovají jako ženy nebo nenaplnují tyto představy, jsou z tohoto prostoru exkludovány nebo sebou nesou stigmatizované označení.

...jsem neustále namalovaná, i když boxuju tak se namaluju, ale jen tak aby mi to nepřekáželo v boxu. Nemůžu dopustit abych nevypadala hezky, soustředím se zaprvé na box, avšak pokud je chvíli čas tak se začnu věnovat tomu jestli jsem dobře namalovaná, jestli mi ladí barevně oblečení a podobně...jsem holka jak se patří... (smích) ... (*Tereza*)

Z výpovědí konverzačních partnerek vyplývá, že muži mají tendence využívat stereotypní označení podle situace, ve které se zrovna nacházejí. Jejich jednání lze vysvětlit jako obranu svého mužství, protože se jedná vždy o označení, které jim přináší prospěch a stigmatizuje ženu. Pokud muž vyhraje, je žena označena jako méněcenná, je to přeci jen žena a nepatří do prostředí boxu. Pokud muž prohraje, volí označení pro soupeřku jako skoro chlap, frajer, či chlapice.¹⁴ Což je zároveň něco, co mužům umožňuje udržet si svoji maskulinitu, protože v závěru nebyli poraženi ženou ale mužem. Tento systém označení se používá převážně,

¹⁴ V rozhovoru Jiřího Holubce s jednou z nejznámějších českých úspěšných boxerek Martinou Jindrovou můžeme vidět další způsob využití označení, které s sebou nese jistou stigmatizaci konkrétní boxerky. *Úryvek z textu rozhovoru: Říká se jí nejzlejší žena na světě...* Dostupné z: <http://cilichili.cz/2014/2-jak-prorazit-na-webu/pokec/nejlepsi-bojovnici-nejsou-ti-s-nejtvrdsi-ranou/>.

pokud je ohrožena očekávaná představa. I samy ženy však využívají tyto stereotypy ve svůj vlastní prospěch a brání se jimi před případným neúspěchem. Když porazí muže, manifestuje to, že je žena, a že dokázala porazit toho muže. Pokud však prohraje, zakrývá tento neúspěch tím, že je žena a nemůže přece porazit toho muže.

...kluci s kterými trénuju, tak ty o mě říkaj, že jsem skoro jako poloviční frajer... (smích) ...to je hrozný ale (smích), jsem polochlap no. To moc nepotěší teda ale (smích). Jinak holčičí charakteristiky taky mam, jako je nakupování a tak, jako tuto všechno já mam ráda to je v pohodě... (smích) ... (Petra)

Výrazné zobrazování ženskosti a mužnosti je především skrze tělo a jeho úpravu, nikoli skrze vlastnosti a aktivity spojené s mužem a ženou. Strategie konstruování ženskosti, které ženy v nejčastějších případech volí, jsou spojeny s vnějšími věcmi, které jsou na první pohled viditelné a nevyvratitelné. Je to pro ně velmi důležité, aby vypadaly jako ženy, některé z nich to staví na žebříčku priorit i na vyšší příčku, než je úspěch v boji. Zdůrazňují, že je důležité, aby jim to v ringu slušelo, což je výrazný ženský prvek. Nejtypičtější praktika je využívání barev, když volí oblečení pro nadcházející zápas, nejčastěji a nejraději volí růžový nebo zlatý komplet. Je to dokonale sehrané divadlo reprezentující ženskost.

...když jdu na zápas, tak chci vypadat vždycky dobře, když třeba nedotáhnu zápas tak hlavně abych nějak vypadala (smích). Není důležitý vyhrát, ale dobře vypadat. Takže třeba při těch zápasech jsem v růžových trenkách, sukničích a nastupuju na písničku *Jen růžová to může být*, a tak... (smích) ... (Petra)

Hrají roli ženy nebo muže, vždy podle situace pro určité správné publikum, které od nich očekává dvojí obraz identity, avšak ne ve stejný

čas, pouze ve stejném prostředí. Pokud si to uvědomují, nedělá jim problém v krátkém časovém momentě přecházet z role do role, avšak pokud byly uzavřeny v nějaké z rolí, kterou si absolutně vtělily, uzavírá se jim část prostoru a ztrácejí pozornost určitého publika.

Emocionalita v boxerském prostředí je velmi komplikovaná. Zde není pro emoce místo. Slabost, pláč nebo další prvky, které jsou typické pro emociální jedince, jsou v prostředí boxu odsuzovány a takovému jedinci, který se bude emocionálně projevovat, může být toto prostředí navždy uzavřeno. Jediným povoleným prvkem je vítězný pláč nebo slzy štěstí, avšak i to má své hranice. Nejsou vhodné vodopády, snad jen lesklé oči, z kterých ukápne pár slz. Z výpovědí konverzačních partnerek vyplývá, že existují rozdíly v přístupu emocionality spojené s pohledem na ženu a na muže.

Muž by neměl být tím slabým a rozhodně by neměl projevovat pocity, které jsou připisovány spíše ženám. Prezentace muže je prezentace síly a odvahy, nikoli projevem slabosti a strachu.

...jednou jsem nějakému klukovi na společném tréninku jednu ubalila a on to nečekal, protože jsem holka a docela dost malá, ale ona mi nějak sedla a on se tam rozbrečel a to byl velkej průšvih, už tam nikdy nepřišel... *(Nikola)*

Pro jedince to může být ostuda, kterou psychicky nelze překonat. Avšak pokud je to například pláč, který je z bolesti a je publikem i určitými aktéry boxerského prostředí shledán jako relevantní, tak je jedinci jeho emociální projev prominutý. Ve srovnání s boxerkami ženami je zde společností užíván dvojitý metr v pohledu na muže a ženy, protože žena boxerka si nemůže dovolit projev emocionality, ani když je z bolesti nebo jiných vážných důvodů. A to z důvodu, že tak potvrzuje svoji ženskost a

počáteční předpoklad nebo stereotypní smýšlení, že box je pro ženy moc tvrdým sportem a že by se mu raději neměly věnovat.

...je tam rozhodčí, který si myslí, že holky v ringu nemají co dělat, a potom když boxuješ a jen drobiček ti ukápne krev hned to ukončí a máš smůlu, protože ti řekne, že tvoje tělo na to není stavěný, ať mažeš domů, než se mu tam rozbřečíš... *(Monika)*

V boxerském prostředí se mohou nacházet jedinci na vyšších pozicích, kteří mají úspěch žen boxerek ve svých rukou a pokud jejich vnímání a myšlení vychází ze zarytých stereotypů ve společnosti, které odsuzují ženy na základě biologického předpokladu, samy boxerky mají málo východisek, aby mohly pracovat na své inkluzi do prostředí boxu. Pokud se rozhodnou s tím něco dělat skrze další jedince z prostředí boxu, mohou riskovat odsouzení za další projev ženskosti, protože budou označeny za nesamostatné. Proto většina žen boxerek volí strategii vytrvalosti a doufá, že jejich úspěchy překonají propasti mezi ženami a muži v rámci boxerského prostředí.

5 ZÁVĚR

Hegemonní maskulinita je definičním znakem boxu, jde o uzavřené prostředí, které se vší silou brání infikování feminitou. V dnešní době, kdy ženy mnohem více vstupují do oblasti sportu – boxu, je společnost nucena utvářet prostředí i pro ně. Avšak ženský box je stále na okraji zájmu a ženy boxerky jsou v oblasti boxu stále marginalizované. Jedincovo tělo podléhá společenské kontrole. Vstupem do prostředí boxu se tato kontrola těla zdvojnásobuje, podléhá kontrole společnosti a tlaku vyvíjeného z boxerského prostředí. Tato prostředí mají rozdílná očekávání, která stojí proti sobě. Proto ženy volí různé strategie, aby uspokojily obě dvě sféry a vyhnuly se tím stigmatizaci a vyloučení z jednoho či obou prostředí. Ženské postavení v boxu je nerovné. Nejúspěšnější strategií, jak získat respekt a pozici si tím vyrovnat, je dosažení úspěchu, ocenění v rámci boxu a především neustálá tvrdá dřina při trénincích. Pro konstrukci a ustanovení své feminity v maskulinním sportu ženy využívají materiální věci a vnější zkrášlování, nejedná se o vnitřní charakteristiky spojené s osobností jedince. Objektívni struktury boxerského prostředí a prostředí společnosti, ve které se jedinec nachází, mají velmi silný vliv a jedinec je nevědomě vtěluje.

Nejméně vhodným prvkem v boxerském prostředí je emocionalita, která je spojena s feminitou. Hmatatelnou esencí emotionality je brek, pláč. Pokud jedinec projeví známku slabosti skrze pláč, stává se deviantním a je vyloučen z prostředí boxu, přičemž jeho návrat v krátkém časovém úseku je vcelku nemožný.

Zajímavý prvek, který vyplynul z analýzy získaných dat a mě velmi zaujal, byl, že ženy, kterým se podařilo překonat imaginární, metafyzickou hranici a vyrovnat své pozice s muži, začaly stereotypní charakteristiky

využívat v rozhovoru s muži, či při děláni nějaké činnosti v humorném smyslu. Tyto tendence byly oboustranné.

Tyto vzorce a strategie jsou obecné pro ženy v mužském prostředí. Myslím si, že je možné aplikovat získané poznatky i na ostatní prostředí společnosti, kde dochází k diskriminaci žen na základě toho, že vstupují do silně maskulinního prostoru. Takovým viditelným příkladem v naší společnosti může být vstup žen do vyšších pozic v zaměstnání. Jsou diskriminovány a je na ně vyvíjen dvojitý tlak ze strany jedinců v pracovním prostředí a od společnosti. Tyto ženy nesmějí projevovat slabost či emoce, avšak neustále si ustanovují svoji feminitu skrze vzhled a úpravu zevnějšku.

Kritické zhodnocení výzkumu se převážně týká toho, že všechny mé konverzační partnerky v boxerském prostředí dosáhly velmi obdivuhodných úspěchů a výkonů. V tomto směru mohlo dojít k problému, který se týká stigmatizovaného postavení žen. Přestože i ony byly diskriminovány od svého okolí, nemuselo k tomu docházet však v takové míře jako u jejich kolegyň, které nedosáhly dosud takových pozic. Tento fakt nemusí být uvědomovaný z jejich strany, a proto mohou poskytnout zkreslený pohled do prostředí boxu, který nebude platný pro méně úspěšné boxerky. Avšak podle získaných dat z druhého pozorování, kde jsem měla tu čest poznat i ženy, které nevstupují na veřejnou sféru tak široce jako mé respondentky, jsem učinila závěr, že tyto vzorce a strategie jsou z velké části univerzální.

Myslím si, že by bylo zajímavé doplnit výzkum i o pohledy mužů. Mohli by poukázat na další situace a postavení žen v boxerském prostředí, protože oni jsou také jeho součástí a podílejí se na konstrukci reality, času a prostoru, které formují ženská těla a staví je do pozic, ve

kterých musí volit speciální strategie, aby nebyly ženy boxerky exkludovány z boxerského prostředí. Nadále by muži mohli být kontrolou výpovědí a potvrdit získané výsledky.

Další potenciál možností rozšíření tohoto výzkumu shledávám v identifikování specifických fenoménů, které se dostaly do popředí skrze tento výzkum. Mám tím na mysli například pozici boxerek maminek a jejich prominentní postavení nebo zaměření se na lesbické boxerky, které jsou exkludovány dvojnásobem. Přínosné by pro tuto práci také bylo věnovat hlubší pozornost publiku, které je spojeno s prostředím boxu. Protože jeho složení je specifické a důvody sledování mužského a ženského boxu mohou vykazovat jistou míru rozdílností, která by mohla osvětlit a podpořit získané výsledky tohoto výzkumu.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- Austin, Grace. 2012. „Battle of the sexes?“ *Profiles In Diversity Journal* May/June: 64-66.
- Berger, L., Peter, Luckmann, Thomas. 1999. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Bourdieu, Pierre. 2000. *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum.
- Doležalová, Lucie. 2009. „Genderové stereotypy v pedagogické komunikaci v mateřské školce“ *Studia paedagogica* 14 (1): 165-177.
- Geertz, Clifford. 2000. *Interpretace kultur: vybrané eseje*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Goffman, Erving. 1976 „Gender Display“ *Studies in the Anthropology of Visual Communication* 2: 69–77.
- Goffman, Erving. 1991. *Všichni hrajeme divadlo: sebezprezentace v každodenním životě*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon.
- Grasgruber, Pavel, Cacek, Jan. 2008 *Sportovní geny*. Brno: Computer Press.
- Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Křížková, Alena. 2001. „Genderová identita – základní definice, konstrukce, koncepty“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 2 (3): 1-2.

- Lex, Boyle. 2005. „Flexing the Tensions of Female Muscularity: How Female Bodybuilders Negotiate Normative Femininity in Competitive Bodybuilding“ *Women's Studies Quarterly* 33 (1/2): 134-149.
- Macro, Ellen, Viveiros, Jennifer (ed.). 2009. „Wrestling with Identity: An Exploration of Female Wreslers' Perceptions“ *WSPAJ* 18 (1): 42-53.
- Marcus, George. 1998. *Ethnography through thick and thin*. Princeton: Princeton University Press.
- Marsh, W., Herbert, Jackson, A., Susan A. 1986. „Multidimensional Self-Concepts, Masculinity, and Femininity as a Function of Women's Involvement in Athletics“ *Sex Roles* 15 (7-8): 391-415.
- McNaughton, J., Melanie. 2012. „Insurrectionary Womanliness: Gender and the (Boxing) Ring“ *The Qualitative Report* 17: 1-13.
- Růžička, Michal. 2004. „Od „sociologie těla“ k „tělesné sociologii““ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 10 (2): 68-72.
- Sekot, Aleš. 2006. *Sociologie sportu*. Brno: Masarykova univerzita; Paido.
- Sekot, Aleš. 2008. *Sociologické problémy sportu*. Praha: Grada Publishing.
- Strauss, Anselm, Corbinová, Juliet. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Nakladatelství Albert a Sdružení Podané ruce.
- Šiklová, Jiřina. 1999. „Gender studies a feminismus na univerzitách ve světě a v České republice“. Pp. 9-21 in *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Sborník studií. Praha: Open Society Found.

Valdrová, Jana. 2001. „O binární klasifikaci a bipolárním pohlavním symbolismu“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum 2* (4): 1-2.

Wacquant, Loic. 2004. *Body and Soul: notebooks of an apprentice boxer*.
Nex York: Oxford University Press.

West, Candance, Zimmerman, H., Don. 2008. „Dělat gender“. *Sociální studia* 1 (5): 99-120.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Česko-Slovenská filmová databáze. „Million Dollar Baby.“ *Oficiální text distributora*. [online]. [cit. 7. 3. 2014] Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/182363-million-dollar-baby/>.

Facultas Artis Gymnasticae ac Sportivae. „Sparing“ [online] Universitas Masarykiany. [cit. 8. 2. 2014] Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/box/sparing>

Holubec, Jiří. 2014. „Nejlepší bojovníci nejsou ti s nejtvrďší ránou.“ [online] ČiliChili.cz [cit. 3. 3. 2014]. Dostupné z: <http://cilichili.cz/2014/2-jak-prorazit-na-webu/pokec/nejlepsi-bojovnici-nejsou-ti-s-nejtvrdsi-ranou/>.

Nováková, Jitka, Vavrda, Antonín. 2013. „FOTO Vše naruby! Boxerky v akci, chlapy jako manekýni.“ [online]. Praha: Aktuálně.cz [cit. 14. 1. 2014]. Dostupné z: <http://sport.aktualne.cz/foto-vse-naruby-boxerky-v-akci-chlapi-jako-manekyni/r~4e567fa8b0ee11e2876e002590604f2e/>.

7 RESUMÉ

This thesis is focused on a construction of femininity in masculine sports. The boxing is chosen as a representative of these kinds of sports. The main goal of this thesis is to find the status of women in such specific environment. A construction of gender identity in current human society in which each individual feels and thinks within stereotypes and prejudices is one of the main topics of this thesis. Individuals create some assumptions and expectations which should be fulfilled by women and men. Some individuals are compromised by exclusion from social society and their status becomes questionable when expectations are not fulfilled. An empirical part of this thesis is based on qualitative research. Seven deep interviews and three observations with low level of participation were made within the scope of this research. Then the data from the research was analysed. Interpretation of these data can be summarized as follow: The environment of boxing is still rather intended for men than for women. It follows from interviews that entrance to boxing environment for women is permitted but only up to certain extent. However their bodies and masculinity are under continuous control of individuals from boxing environment and from human society. They have to repeatedly confirm their own masculinity to keep their own boxing identity. But they have to usually show higher level of femininity at the same time, because the femininity is required by human society from woman. Female boxers create some strategies to keep their femininity. Most of these strategies are based on visual adjustment of their body. Their masculinity is kept through their strength, muscles, posture and body position in the ring and their aggressiveness during the match. The time intended for demonstration of more masculine expressions is strictly separated from gyms, trainings and matches. The rest of their time is intended for

construction of femininity through clothing, makeup, personal life, speech and other behaviors and manners associated with femininity. The only permitted feminine traits during matches are hair styling and choice of dress colour. Pressure from human society on sportswomen, female boxers, is getting lower gradually. However, some pressure still exists. Admission to the boxing environment must be gained by women through endurance, enthusiasm and successes, because these aspects are required more from woman than from men in boxing environment.

8 PŘÍLOHY

8.1 Příloha I: Medailonky konverzačních partnerek

Petra

Petře je dvacet tři let. Žije se svými rodiči poblíž Plzně. Jako malé děvče se věnovala karate. V jejích dvanácti letech však změnili pravidla tohoto sportu tak, že nebyl povolen žádný kontakt, který se Petře zamlouval. Po opuštění karate se rozhodla věnovat kickboxu. Postupem času se přidávala i další bojová umění jako je box, thaibox a muy thai. Petra dosáhla těch nejlepších výsledků v kickboxu a thaiboxu nejen v České republice, ale i ve světě. Je držitelkou několika světově uznávaných ocenění. Za svůj koníček Petra považuje celkově veškerý sport a převážně kontaktní sport. Její největší zálibou mimo bojová umění je fotbal, kterému se jako dítě chtěla věnovat profesionálně. Její dětský sen si částečně naplnila, protože je součástí ženské fotbalové ligy, avšak pouze v rámci okresního přeboru.

Tereza

Tereza je dvacetiletá studentka a bydlí se svými rodiči v Plzni. Jako malé dítě Terezu sport nijak nelákal, avšak poté si našla zalíbení v moderním tanci, kterému se věnovala osm let. Když se přestala věnovat tanci pravidelně, docházela na lekce thaiboxu. Tyto lekce se odehrávaly v tělocvičně, jejíž část byla vyhrazena pro box a právě zde se Tereza poprvé rozhodla věnovat boxu. Nebyl to pro ni jen koníček, boxu se po krátké době začala věnovat profesionálně. Když uběhlo několik let, rozhodla se, že ukončí svoji kariéru profesionální boxerky, avšak prostředí boxu neopustila. Nyní se věnuje trénování ženských boxerek, které mají

tento sport jako zálibu. V trénování Tereza vidí částečně svojí budoucnost.

Monika

Monika se narodila před dvaceti pěti lety v Plzni, kde nadále žije se svým přítelem. Vždy byla vedena svými rodiči ke sportu. Od svých čtyř se po dobu šesti let věnovala gymnastice. Poté se obrátila ke kolektivním sportům. Krátký čas byla součástí volejbalového dívčího týmu, poté se několik let věnovala softbalu, až do doby, kdy si našla zalíbení v boxu. Ve svých šestnácti letech začala s tréninkovým boxerským programem. Její kariéra boxerky se rozvíjela velmi rychle a dosáhla několika výborných úspěchů. Avšak Monika pocítovala obrovský tlak od jejího okolí, tak se rozhodla po čtyřech letech opustit profesionální boxerské prostředí a boxu se věnovat jen jako zálibě. Avšak box je významnou součástí jejího života do dnešní doby. Nadále podstupuje tvrdé boxerské tréninky a věnuje se přátelským zápasům. Ráda sama o sobě říká, že je nejlepší sparringová partnerka pro své kamarádky, které se věnují boxu profesionálně.

Nikola

Nikole je dvacet osm let. Má tři roky starou dcerku, s kterou žije v plzeňském kraji v Klatovech. K boxu se dostala jako malá holka skrze svého otce. Od osmi let ji otec začal trénovat a připravovat pro následnou kariéru boxerky. Nikola ve svém teenagerovském období v boxu dosáhla mnoha úspěchů. Avšak ona sama je nejvíce hrdá na to, že se po porodu dcery dokázala k boxu vrátit a stojí si za tvrzením, že je možná ještě lepší boxerka, než byla před narozením dcery. Snaží se být tou nejlepší matkou pro svou dceru a výbornou boxerkou zároveň. Nic jiného není pro ni tak významným.

Adéla

Adéla se stala matkou ve dvaceti letech. Nyní je jí dvacet osm let a se svým osmiletým synem žijí v Plzni. Před narozením jejího potomka se věnovala boxu jen jako zálibě, avšak pouze jeden rok od početí se znovu vrátila do boxerského prostředí s cílem stát se profesionální boxerkou. Zúčastňuje se boxerských zápasů, avšak pouze na území České republiky, do zahraničí se jí prozatím nepovedlo prosadit.

Zuzana

Zuzaně je dvaadvacet let a pochází z plzeňského kraje nedaleko od města Plzně. Příležitostně si vydělávala jako hosteska nebo „kráska v ringu“ a také modelingem. Nyní bydlí v hlavním městě Praze se svým přítelem a studuje na Karlově univerzitě obor obchodnictví. Její zálibou je jóga, sportovní aerobik a především nakupování.

8.2 Příloha II: Podklad k rozhovoru

Datum: xx. xx. xxxx

Čas konání: xx:xx - xx:xx hod.

Místo konání:

Tazatelka: Michaela Krenkelová

Tázaná:

Dobrý den, studuji na Západočeské univerzitě v Plzni. Velmi ráda bych s Vámi spolupracovala na projektu, který je důležitou empirickou součástí mé bakalářské práce. Projekt se zabývá konstrukcí ženskosti, vytváření identity a utváření habitu ženy v mužském sportu. Zejména je zaměřen na ženy pohybující se v prostředí boxu a jejím cílem je zjistit, jakým způsobem v tomto prostředí ženy vystupují a jaké pomůcky volí, aby se staly úspěšnými boxerkami.

Tento výzkum je anonymní a zajiště budu ohleduplná, pokud nebudete chtít odpovídat na osobní otázky, které by Vám mohly být nepříjemné, nebo z nějakého závažného důvodu je sdělit nemůžete. Je zcela na Vás, na které otázky budete odpovídat či nikoliv.

Otázky:

1. Co vás vedlo k tomu stát se boxerkou?
2. Jaké to je být boxerkou?; Co spočívá za tím být boxerkou? Co musíte dělat pro to být boxerkou?
3. Jak jste pracovala/pracujete s vaším/ na vašem těle?; Pociťujete psychickou či fyzickou změnu vztahu s vaším tělem?
4. Jakou roli či postavení zastáváte ve vaší organizaci a blízkém okolí?; Zasahuje fakt, že děláte box i do ostatních sfér vašeho života?; Utváříte na základě boxu váš svět?
5. Zachytila jste nějakou významnou nebo výraznou změnu ve svém blízkém či vzdáleném okolí?
6. Jaký je váš názor na ženy, které dělají box?; Nacházíte v rámci boxerského prostředí roztrídění, kategorizaci na základě pohlaví, fyzických atributů nebo na základě něčeho jiného?
7. Máte nějaký idol/vzor z prostředí boxu nebo v rámci jiného sportu?
8. Existují nebo je i sama využíváte nějaké symboly, amulety či věci, které mají důležitý význam pro vás nebo i pro publikum tohoto sportu?; Existuje mantra specifická pro box a pro vás?
9. Jak vypadá váš den, kterého je součástí trénink/ zápas?
10. Zajímáte se o box i pasivně, např. jako divák zápasu?; Jak prožíváte pohled na zápas?; Jak prožíváte vaše utkání?; Jsou tyto pocity srovnatelné?
11. Setkáváte se s negativním chováním od vašich kolegů či vašeho okolí? Nebo jsou vám oporou?

*Doplněné otázky pro boxerky matky a „krásku v ringu“.

12. Jaký byl váš pocit, když jste se vrátila po porodu do boxerského prostředí? Změnilo vám vaše dítě nějak výrazně váš život v boxerském prostředí?
13. Jak zvládáte náročný boxerský program a zároveň péči o své dítě? Máte nějaké strategie, abyste tyto dvě časově náročné aktivity mohla skloubit dohromady?
14. Co jste musela všechno zvládnout, udělat, abyste se stala znovu boxerkou? Jak jste vnímala změnu svého těla po porodu a jak jste jej musela následně proměnit (přizpůsobit) pro prostředí boxu?
15. Získala jste z důvodu těhotenství nějaké výhody oproti svým bezdětným kolegyním? Pociťovala jste úlevu, že jste naplnila jistá společenská očekávání od ženy (mateřství)? Změnilo to váš pohled a pohled ostatních na vaši účast v boxerském prostředí či na vaše postavení?
16. Jak na to reagovala vaše rodina, vaše blízké okolí, když jste jim oznámila, že se vracíte zpátky do ringu? Jaké bylo vaše přijetí zpět do ringu od vašich kolegů/kolegyň z prostředí boxu?
17. Jak jste se dostala k tomu, co děláte (k práci „krásky v ringu“)? Je to důležitá součást vašeho života? Jaká je náplň vaší práce? Jak byste prezentovala vaše postavení v boxerském prostředí?
18. Jak se cítíte v boxerském prostředí? Vnímáte sebe sama jako součást boxerského prostředí, je nebo není tento prostor pro váš život významný?

19. Zajímáte se o box nebo jiná bojová umění? Našla jste si přátele, kteří jsou aktivními boxery či boxerky? Víte, jaký názor na vás má vaše okolí z prostředí boxu a zda je spíše pozitivní či negativní?
20. Co si myslíte o ženském boxu? Vnímáte ženy boxerky jako jeho přirozenou součást? Jaké jsou reakce na ženy boxerky vašeho blízkého okolí?
21. Slyšela jste o mužích, kteří dělají vaši práci? Jaký je váš názor na „krasavce v ringu“?
22. Co si myslíte o vaši práci? Zdá se vám, že je vaše pozice „krásky v ringu“ podstatná pro prostředí boxu nebo by se nic nezměnilo, pokud by „krásky v ringu“ nebyly jeho součástí?

Děkuji Vám za Vaši ochotu pravdivě odpovídat na kladené otázky, byla jste velmi nápomocná této výzkumné práci. Ráda bych znovu podotkla, že tento rozhovor je zcela anonymní a veškerá data z rozhovoru nebudou použita pro jiné účely, než vypracování BP. Dále máte také nárok na přepis dat, spolu s možností upravení jednotlivých částí, či jejich vyjmutí a nezveřejňování. Po dokončení výzkumu a písemném zpracování Vám rovněž velmi ráda dodám závěrečnou práci.

Kdyby byla potřeba další spolupráce, budu Vás kontaktovat. Pro případné otázky nebo další informace z vaší strany mne prosím kontaktujte na e-mail:; nebo mobilní telefon: +420.....

Velmi Vám děkuji za ochotu a spolupráci.

Krenkelová Michaela

8.3 Příloha III: Ukázka kódování, kategorizování a kategoriálních systémů

Kódování:

...Hele, to je prostě že ženská patří k plotně, to je prostě každéj klasický chlap (smích)...; ...to jsou prostě chlapi a těm se neodporuje...; ...tak víš jak oni sou divný (smích), chtěj aby si byla tvrdá, ale hezkou holkou nepohrdnou... – Kód: typický chlap

- Vystihuje stereotypní charakteristiky muže, které znamenají negativum pro ženy.

...Není důležitý vyhrát, ale dobře vypadat. Takže třeba při těch zápasech jsem v růžových trenkách, sukních a nastupuju na písničku Jen růžová to může být, a tak... (smích) ...mam na sobě růžové trenky, růžový topík, pak zase jiný nástupy zase ve zlatém třeba,...; ...jsem učesaná, pěkně oblečená a moc ráda nosím růžovou, ono to tak jakoby, jakoby zjemní to prostředí... – Kód: růžová

- Krása a úprava vizáže ženy a věci, které upravují její tělesný vzhled tak, aby bylo na první pohled vidět, že se jedná o ženu.

...odlišení je převážně při tom nástupu potom už ne, někdo to nedělá někdo jo, já tam teda třeba tancuju, to chlapi moc nedělaj (smích), já mam vždycky snahu získat to publikum aby mi fandili...; ...před tím než jsem začala dělat box tak jsem závodně tancovala, ale to mi trochu zůstalo protože vždycky když vyhraju tak to tam rozjedu (smích)... – Kód: ženské pohyby

- Ženy využívají pro zobrazení ženskosti jiné pohyby než muži, ale jedná se jen o prostor a čas mimo čistý zápas.

Utváření kategorií:

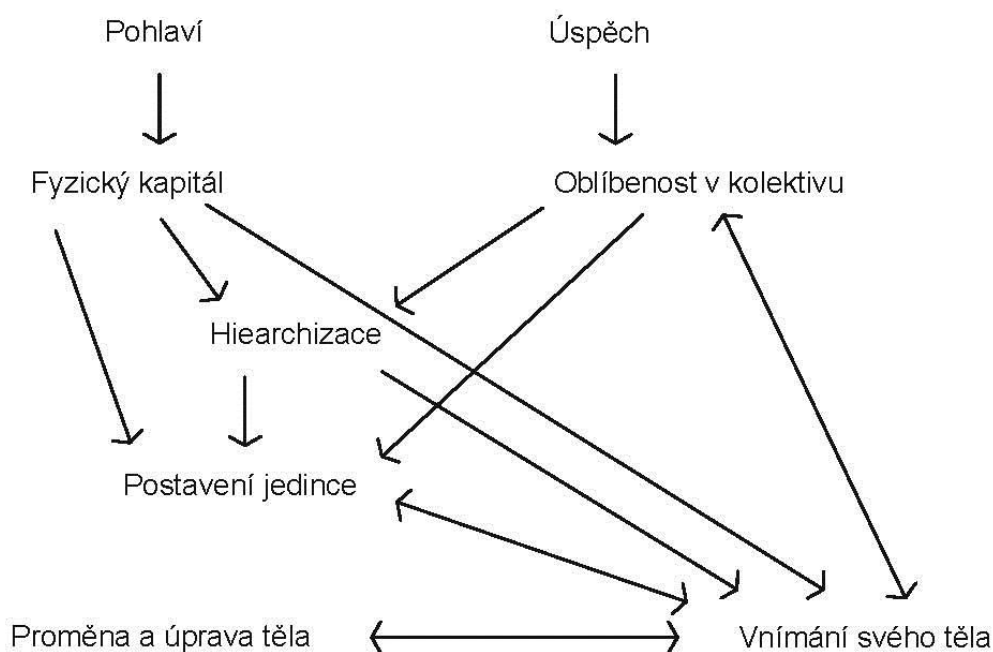
Do subkategorie: Ustanovení ženskosti spadají kódy jako růžová a ženské pohyby.

Všechny materiální a nemateriální věci, charakteristiky, skrze které je reprezentovaná feminita. Některé jsou uvědomované a některé nikoli.

Tato subkategorie je součástí kategorie Charakteristiky.

Genderové charakteristiky jsou jednou z hlavních kategorií, které jsou využívány v rámci tohoto výzkumu v boxerském prostředí. Skrze tyto charakteristiky utvářejí svoji identitu ženy boxerky a jsou také součástí jejich sebraného divadla pro správné publikum. Tyto charakteristiky jim umožňují přecházet z role do role během krátkého časového úseku a přizpůsobovat se a své tělo prostředí, ve kterém se zrovna vyskytují.

Kategoriální systém (schéma):

8.4 Příloha IV: Prostředí ženského boxu: První galavečer věnovaný ženskému boxu, vše obráceně

<http://sport.aktualne.centrum.cz/foto-vse-naruby-boxerky-v-akci-chlapi-jako-manekyni/r~4e567fa8b0ee11e2876e002590604f2e/>

Dne 28. 4. 2013 proběhl první galavečer věnovaný ženskému boxu, kde se role mužů a žen otočily. Muži zastali podřadné pozice a celý program byl naplněn jen ženským boxem. Muž převzal funkci ženy, která obvykle přenáší číslo následujícího kola přes ring. S touto pozicí je vázaný stud a podřadnost. A navíc byl program doplněn o jeden mužský hostující zápas, kterým obvykle vyplňují prázdné místo v programu ženy.

8.5 Příloha V: Ukázka fotografií

Fotografie 1:

Fotografie 2:

Ukázka využívání barev pro viditelné a jednoduché znázornění ženskosti. Na obrázku č. 1 můžeme vidět kontrast mezi mužem a ženou, přičemž muži byla přiřazena černá barva a ženě oproti tomu barva červená. Na obrázku č. 2 je vidět velmi ženský kostým růžové barvy, avšak postoj dívky na fotografii vystihuje tvrdost, agresivitu a je zvolen k reprezentaci svalové hmoty. V jeden časový moment na jednom prostoru dochází k reprezentaci mužnosti a ženskosti naráz.